

Καρυές - Πρωτάτο του Ἁγίου Ὁρους καὶ οἱ ρουμανικὲς ἡγεμονίες διὰ μέσου τῶν αἰώνων

ΠΡΩΤ. ΙΟΑΝ ΜΟΛΔΟΒΕΑΝΟΥ*

Κατὰ τὴν μακρὰ περίοδο τῶν ρουμανο-ἄθωνικῶν σχέσεων, πέντε, περίπου, αἰώνων, οἱ Καρυές, ὡς γεωγραφικὸ καὶ πολιτικὸ κέντρο τοῦ Ἁγίου Ὁρους, κατεῖχαν μιὰ ξεχωριστὴ θέση ἀνάμεσα στὰ ἄλλα μοναστήρια. Ἐν καὶ οἱ πρώτες μονὲς ἦταν ἡ Μεγίστη Λαύρα καὶ ἡ Ἰβήρων, τὸ ἱεραρχικὸ κέντρο τὸ ἔκτισε ὁ Ἅγιος Ἀθανάσιος, στὶς Καρυές¹. Ὀνομάστηκε “Πρωτάτον”, ἀπὸ τὴν ὀνομασία τοῦ θεσμοῦ τοῦ “πρώτου” ποὺ ἀποτελοῦσε τὴν ἀρχὴ τῆς κοινότητος.

Οἱ ἐπαφὲς τῶν Ρουμάνων μὲ τὸ Πρωτάτο εἶναι παλαιᾶς καὶ φαίνονται ἀπὸ τὰ 1.110 ρουμανικὰ ἔγγραφα, τὰ ὁποῖα ἀνακαλύφθηκαν σ’ αὐτὸ ἀπὸ τοὺς σύγχρονους Ρουμάνους ἐρευνητὲς Dumitru Nastase καὶ Florin Marinescu, στὴν ἀποστολὴ τους τὸ 1986. Τὸ παλαιότερο ἔγγραφο ποὺ διασώθηκε ἀνήκει στὸ Μολδαβὸ ἡγεμόνα Πέτρου Ράρες καὶ ἀνάγεται στὶς 15 Φεβρουαρίου 1546.

Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἡγεμονικῶν ἐγγράφων πλησιάζει τὰ 334, δηλαδὴ 30% τοῦ συνόλου τῶν εὑρεθέντων ρουμανικῶν ἐγγράφων. Αὐτὰ προέρχονται ἀπὸ 47 Μολδαβοὺς ἡγεμόνες καὶ τέσσερις Βλάχους καὶ ἀφοροῦν, γενικὰ, τὰ ρουμανικὰ μετόχια τοῦ Πρωτάτου. Τὰ ἄλλα φέρουν τὴν ὑπογραφή ὀρισμένων Μολδαβῶν ἐπισκόπων, μητροπολιτῶν, ἀρχιμανδριτῶν, ἡγουμένων καὶ μελῶν τοῦ Ντιβανιού².

* Ὁ π. Ioan Moldoveanu εἶναι Καθηγητὴς Θεολογικῆς Σχολῆς Βουκουρεστίου (Ρουμανία).

1. A. A. VASILIEV, *Histoire de l'empire byzantin*, Παρίσι, 1932, I, σ. 445.

2. ΦΛΟΡΙΝ ΜΑΡΙΝΕΣΚΟΥ, *Τὰ ρουμανικὰ ἔγγραφα τοῦ Πρωτάτου καὶ τῶν μονῶν Ξηροποτάμου, Κουτλουμουσίου, Διονυσίου καὶ Ἰβήρων τοῦ Ἁγίου Ὁρους. Πρόδρομη παρουσίαση*, “Τετράδια ἐργασίας”, ΚΝΕ/ΕΙΕ, 1987, ἀρ. 11, σ. 213-4; ΦΛΟΡΙΝ ΜΑΡΙΝΕΣΚΟΥ, *Valorificarea documentelor românești de la Muntele Athos la Centrul de cercetari neogrecesți din Atena (Ἡ ἀξιολόγηση τῶν ρουμανικῶν ἐγγράφων τοῦ Ἁγίου Ὁρους στὸ Κέντρο νεοελληνικῶν ἐρευνῶν τῆς Ἀθήνας)*, “Anuarul Institutului de istorie și arheologie - A.D. Xenopol”, XXVI/1, 1989, Ἰάσιο, σ. 500-502. Αὐτὰ τὰ δύο ἔργα περιέχουν τὸν κατάλογο τῶν ἡγεμόνων ποὺ ἐξέδωσαν τὰ 334

Ένα μέρος των έγγραφων αυτών, που καλύπτει την χρονική περίοδο από το 1668 και έξης, εξετάστηκε από τον Έλληνα έρευνητή Χαράλαμπο Γάσπαρη, το 1982. Αυτός ταξινόμησε πολλά ρουμανικά έγγραφα που ανήκουν στην ως άνω περίοδο, τα οποία περιλαμβάνονται στους 45 κώδικες. Πρόκειται για γράμματα, από τα οποία πολλά είναι συστατικά της Μεγάλης Σύναξης για ύποψους ήγουμένους των μετοχίων της Μολδοβλαχίας, έξοφλητικά ήγουμένων, επιστατών και επιτρόπων προς τη Μεγάλη Σύναξη, μετά τη λήξη της θητείας τους, έννημερωτικά μεταξύ της Κοινότητας και των προσώπων με τα οποία είχε συναλλαγές. Υπάρχει επίσης μιὰ πλούσια άλληλογραφία μεταξύ των Οικουμενικών Πατριαρχών και της Κοινότητας του Άγιου Όρους, αλλά και μεταξύ αυτής της τελευταίας και των ήγουμένων των μετοχίων ή των Έξάρχων στα Πριγκιπάτα. Επίσης, σώζονται γράμματα των ήγεμόνων των παραδουνάβιων Πριγκιπάτων προς τη Σύναξη, τα οποία αφορούν όχι μόνο το Πρωτάτο, αλλά και άλλα άθωνικά μοναστήρια. Είναι δυνατόν να βρεί ό έρευνητής πολλούς καταλόγους χρεών, έσόδων-έξόδων, έλεημοσυνών, κειμηλίων, χειρογράφων, βιβλίων που αφορούν προπαντός τα δύο μετόχια του Πρωτάτου στο Βουκουρέστι και στο Ίάσιο: τις μονές *Κοτροτσανίου και Τριών Ίεραρχών*³.

Αν και το παλαιότερο γνωστό έγγραφο ανήκει στον Πέτρο Ράρες, δέ σημαίνει ότι τότε άρχισαν οι σχέσεις αυτές για τις οποίες μιλάμε. Οι σχέσεις αυτές άρχισαν πολύ πιο παλαιά, κατά το 1369, όταν στη Βλαχία βρέθηκε ό Πρωτος του Άγιου Όρους, Χαρίτων. Εκείνη την χρονιά, ό τότε ήγεμόνας, Βλάδισλαβ Α΄, έστειλε στον Πρωτο ένα γράμμα σχετικά με τους Ρουμάνους μοναχούς της μονής Κουτλουμουσίου, παρακαλώντας τον να αλλάξει το κοινοβιακό καθεστώς σε ιδιόρρυθμο. Πολύ δύσκολα, όμως, ό Χαρίτων ενέκρινε την αίτηση του ήγεμόνα, γεγονός που είχε σαν αποτέλεσμα την αύξηση του αριθμού των Ρουμάνων μοναχών στη μονή Κουτλουμουσίου. Δεν επιμένουμε επάνω σ΄ αυτό το

χρυσόβουλλα - βλ. και ΦΛΟΡΙΝ ΜΑΡΙΝΕΣΚΟΥ, *Τα ρουμανικά άρχεία του Άγιου Όρους. Σημαντική πηγή για την ιστορία του*, "Διεθνές Συμπόσιο. Το Άγιον Όρος, χθές, σήμερα, αύριο, 29 Οκτ.-1^η Νοεμβ. 1993", Θεσ/νίκη, 1996, σ. 195.

3. Χ. ΓΑΣΠΑΡΗ, *Άρχείο Πρωτάτου. Επιτομές μεταβυζαντινών έγγραφων*, "Άθωνικά Σύμμεικτα", 2, Άθήνα, 1991. Μας ενδιαφέρουν ιδιαίτερα οι κώδικες οι οποίοι περιέχουν σημαντικά κυρόβουλλα, λογαριασμούς έσόδων-έξόδων των ρουμανικών μετοχίων και πολλά άλλα δεδομένα. Ο μεγαλύτερος όγκος του άρχείου του Πρωτάτου, οι κώδικες άρ. 8-45, περιλαμβάνει κατάστιχα έσόδων-έξόδων της Κοινότητας, των επιτρόπων του Άγιου Όρους στην Κωνσταντινούπολη και της μονής Τριών Ίεραρχών στο Ίάσιο. Ανάμεσα στα κυρόβουλλα βρίσκεται το άφιερωτήριο του Ίωάννη Σεργιάν Καντακουζηνού (1682) υπέρ της μονής Κοτροτσανίου.

πολύ γνωστό έπεισόδιο που άλλωστε βασίζεται σε μια πολύ πλούσια βιβλιογραφία⁴. Αυτή ή ευκαιρία είχε αποτέλεσμα να γίνει ο Βλάδισλαβ κτίτορας στην Κουτλουμουσίου, κατ' αίτηση των εκεί μοναχών. Γι' αυτό, η μονή Κουτλουμουσίου έμεινε στη συνείδηση των Άθωνιτών ως "Λαύρα της Ρουμανικής Χώρας". Ο Χαρίτων έγινε και Μητροπολίτης της Ούγγροβλαχίας σε νέα θέση που δημιούργησε τότε το Οικουμενικό Πατριαρχείο.

Ένας άλλος Πρώτος που ήρθε στα Πρίγκιπάτα υπήρξε ο Κοσμάς. Στην εκκλησία του Προφήτη Ήλία της Κουτλουμουσίου, όπου βρέθηκε το κελί του Κοσμά, ο ηγεμόνας Βλάδ Καλόγηρος έκανε μια δωρεά 1.000 άσπρων στις 29 Αυγούστου 1492⁵.

Ύστερα, ο Ράδου ο Μεγάλος δώρισε στο Πρωτάτο ένα έτήσιο επίδομα 3.000 άσπρων συν άλλα 300 δια του παραλήπτη, στις 31 Ιανουαρίου 1500. Τα χρήματα αυτά προορίζονταν για το ναό του Αγίου Νικολάου του Πρωτάτου⁶. Ο ίδιος έκανε και μια άλλη δωρεά στο Πρωτάτο την ημέρα της 27^{ης} Ιανουαρίου 1501⁷.

Γύρω στα 1507-1508, ο πρίγκιπας Μπογδάν της Μολδαβίας, γιός του Στεφάνου του Μεγάλου, ξανάκτισε τον καθεδρικό ναό του Πρωτάτου, όπως μαρτυρεί η έπιγραφή που αυτός ο ίδιος έθεσε τότε⁸. Τοῦτο, ίσως συνέβη με την προ-

4. Pr. Prof. MIRCEA PACURARIU, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, I, București, 1992, σ. 267-269. Για τη σχέση του Χαρίτωνος με τον Βλάδισλαβ (ή Vlaicu Voda) - βλ. τον Γ. ΤΣΙΟΡΑΝ, *Σχέσεις των Ρουμανικών Χωρών μετά του Άθω και δή των μονών Κουτλουμουσίου, Λαύρας, Δοχειαρίου και Αγίου Παντελεήμονος ή των Ρώσων*, Atena, 1938, σ. 96-101. Κατά την γνώμη του Iorga, ο Χαρίτων ήταν ο πρώτος Άθωνίτης μοναχός που ήρθε σε έπαφή με τις Ρουμανικές Χώρες - βλ. *Muntele Athos în legatura țarile noastre*, "Analele Acad. Rom. Memoriile Secțiunii Istorice" (AARMSI), 36, 1913-1914, σ. 459; Pr. THEODOR BODOGAE, *Ajutoarele românești la manastirile din Sfântul Munte Athos*, Sibiu, 1940, σ. 70-1; PETRE NASTUREL, *Le Mont Athos et les Roumains*, Roma, 1986, σ. 39-41.

5. *Documenta Romaniae Historica. Țara Românească (DRH) (Τὰ έγγραφα της ρουμάνικης ιστορίας. Η Ρουμάνικη Χώρα)*, Βουκ., 1966, σ. 370-371, αρ. 231.

6. D. P. BOGDAN, *Diplomatica slavo-româna în sec. XIV-XV (Η σλαβο-ρουμάνικη διπλωματική στους 14^ο-15^ο αι.)*, București, 1938, σ. 93; N. DOCAN, *Studii privitoare la numismatica Țării Românești* (Μελέτες που άφορούν τη νομισματολογία της Ρουμάνικης Χώρας), "AARMSI", σειρά. II, τόμ. XXXII, 1909/10, σ. 539; D. P. BOGDAN, *Despre daniile românești la Athos*, "Arhiva românească", VI, 1941, σ. 17; Gh. MOISESCU, *Contribuția românească pentru susținerea Ortodoxiei în cursul veacurilor*, "Ortodoxia", 2, 1953, σ. 244.

7. *DRH, Țara Românească*, II, σ. 3-5, αρ. 1.

8. G. MILLET, J. PARGOIRE L. PETIT, *Recueil des inscriptions chretiennes de l'Athos*, Παρίσι, 1904, σ. 1, αρ. 1; IORGA, *Muntele Athos...*, σ. 469-70; BODOGAE, *Ajutoarele...*, σ. 82.

σωπική επέμβαση του Κοσμά. Άλλα και ο Στέφανος φαίνεται ότι είχε τη συμβολή του στο Πρωτάτο. Άλλιως, δεν εξηγείται η παρουσία του ονόματός του στα δίπτυχα της Κοινότητας⁹.

Πιστεύουμε ότι, με τα χρήματα του Μπογδάν ή του κάποιου άλλου ήγεμόνα της Βλαχίας, οικοδομήθηκε ο ναός της Πρωτάτου¹⁰.

Μια ιδιαίτερη σχέση των ρουμανικών χωρών μετά του Άθωνος δημιουργήθηκε χάρη στον Πρώτο Γαβριήλ, μαθητή του μεγάλου Μητροπολίτη Νήφωνα της Ούγγροβλαχίας (1505-1508)¹¹. Ο Γαβριήλ ήταν Πρώτος του Άγιου Όρους κατά την περίοδο 1515-1518 και το 1517 είχε βρεθεί στο Curtea de Arges, στα έγκαίνα του μεγαλειώδους ναού του Νεαγκόε Μπασσαράμπα, ήγεμόνα της Βλαχίας. Οί σχέσεις του Γαβριήλ με τις Παραδουνάβιες Χώρες δεν περιορίστηκαν στη Βλαχία, διότι επισκέφθηκε και την ήγεμονική Αύλη της Μολδαβίας, όπου ήγεμόνευε τότε ο γιός του Στεφάνου, ο Μπογδάν.

Είναι γνωστό ένα γράμμα του Γαβριήλ προς τον Τρανσυλβανό πρίγκιπα Ίωάννη Ζαπόλνα, σχετικά με τη διδασκαλία του Λουθήρου¹².

Ένας άλλος Πρώτος που έγραψε το όνομά του στα χρονικά των ρουμανο-άθωνικών επαφών υπήρξε ο Σεραφείμ, του οποίου η παρουσία στις Ρουμανικές Χώρες πιστοποιείται από πολλά έγγραφα. Είναι εκείνος που έπεισε τον Πέτρο Ράρες της Μολδαβίας να προσφέρει οικονομική ενίσχυση το 1546 στο Πρωτάτο.

Μια άλλη στιγμή στην ιστορία των σχέσεων αυτών είναι η ήγεμονία του Άλεξάνδρου Λαπουσνεάνου (Alexandru Lapusneanu). Όταν πέθανε αυτός, η σύζυγός του συνέχισε τις ευεργεσίες. Είναι γνωστό το γεγονός ότι η κυρία Ρουξάνδρα προσέφερε το 1568 ένα τεράστιο ποσό για όλο το Άγιον Όρος, ώστε

9. Στο ιερό βήμα του καθεδρικού ναού είχε δει ο Πορφύριος Ουσπένσκου τα δίπτυχα που περιλαμβάνουν ονόματα μερικών ήγεμόνων της Μολδοβλαχίας. Μεταξύ αυτών βρίσκεται το όνομα του Στεφάνου - βλ. *Η πρώτη περιοδεία του 1846 στα μοναστήρια και στις σκήτες του Άθωνος* (ρωσικά), Πετρούπολη, 1880, σ. 270 στον BOGDAN, *Despre daniile...*, σ. 17; MILLET, PETIT, PARGOIRE, *Recueil...*, σ. 1, αρ. 5-6; M. BEZA, *Biblioteci manastirești la Muntele Athos (Μοναστηριακές βιβλιοθήκες στο Άγιον Όρος)*, "Analele Acad. Rom. Memoriile Secțiunii Literare (AARMSL)", σειρ. III, τόμ. VII, mem. 3, 1934, σ. 56.

10. G. MILLET, *Monuments de l'Athos*, Παρίσι, 1927, χάρτη αρ. 57.

11. Αναφερθήκαμε ήδη στο πολύ σημαντικό έργο του ΓΑΒΡΙΗΛ ΠΡΩΤΟΥ, *Viața Sfântului Nifon*, το οποίο έγγραφο μεταξύ των ετών 1517-1521 και εκδόθηκε στα ρουμανικά τρεις φορές: το έτος 1937 με μετάφραση του TIT SIMEDREA, το 1944 του VASILE GRECU και το 1969 των G. MIHAILA και DAN ZAMFIRESCU.

12. DENISSE PAPACHRISSANTOU, *Actes de Protaton*, Παρίσι, 1976, σ. 145, παραρ. 346.

νά μπορέσει αυτό να ξαναγοράσει τις περιουσίες που Έβραίοι τραπεζίτες υποθήκευσαν στη Θεσσαλονίκη. Πρόκειται για ένα ποσό ύψους 165.000 άσπρων, δηλαδή 1.700 χρυσά νομίσματα¹³.

Παρ' όλα αυτά, η κατάσταση δεν βελτιώθηκε πολύ και τα χρέη του Πρωτάτου και ολόκληρου του Όρους αυξάνονταν μέρα με μέρα¹⁴. Από την άλλη πλευρά, οί Τοῦρκοι, βλέποντας ότι τα χρέη αυτά πληρώνονταν, αυξάναν τὸ χαράτσι, ὥστε, τὸ 1621, τὸ ἔκαναν 80.000 γρόσια¹⁵.

Κατὰ τὴν περίοδο ἐκείνη, ὁ θεσμὸς τοῦ Πρώτου θὰ χάσει τὴ σημασία του καὶ θὰ ἀντικατασταθεῖ ἀπὸ τὴ Μεγάλῃ Σύναξι, ἡ ὁποία ἀποφασίζει στὸ ὄνομα ολόκληρης τῆς Κοινότητος¹⁶.

Σὲ μιὰ τέτοια κρίσιμη περίοδο ἦρθε γιὰ ολόκληρο τὸ Ἅγιον Ὄρος ἡ μεγάλη δωρεὰ τοῦ Μολδαβοῦ ἡγεμόνα Βασιλείου Λούπου. Ἀναφερόμαστε στὴν ἀφιέρωση τῆς μεγαλειόδους του μονῆς τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν στὸ Ἱάσιο, κατὰ τὸ 1641¹⁷, ἀφοῦ ὁ πρίγκιπας εἶχε πληρώσει τοὺς φόρους ὅλων τῶν Ἀγιορει-

13. PETRE NASTUREL, *Le Mont Athos*, σ. 211. Γίνεται λόγος γιὰ 2.700 χρυσά νομίσματα, ἀλλὰ πιστεύουμε ὅτι εἶναι λάθος.

14. ΚΟΣΜΑΣ ΒΛΑΧΟΣ, *Ἡ Χερσόνησος τοῦ Ἁγίου Ὄρους τοῦ Ἄθωνος καὶ αἱ ἐν αὐτῇ μοναὶ καὶ οἱ μοναχοὶ πάλαι καὶ τε νῦν*, Βόλος, 1903, σ. 92; ΙΩΑΝΝΗΣ ΜΑΜΑΛΑΚΗΣ, *Τὸ Ἅγιον Ὄρος διὰ μέσου τῶν αἰῶνων*, Θεσσαλονίκη, 1971, σ. 262.

15. Γ. ΤΣΙΟΡΑΝ, *Σχέσεις τῶν Ρουμανικῶν Χωρῶν...*, σ. 87. Λόγω χρηματικῆς ὑποτίμησης, τὸ χαράτσι, πὸς ἕως τότε πληρώνονταν σὲ ἄσπρα, θὰ πληρώνεται ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τοῦ 17ου αἰῶνα καὶ ἔπειτα σὲ γρόσια (100 ἄσπρα=1 γρόσι). Δηλαδή, τὰ 80.000 γρόσια ἔβγαίνουν 800.000 ἄσπρα - βλ. ΜΑΜΑΛΑΚΗΣ, *Τὸ Ἅγιον Ὄρος διὰ μέσου τῶν αἰῶνων*, σ. 266.

16. ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΣ ΚΤΕΝΑΣ, *Ἄπαντα τὰ ἐν Ἁγίῳ Ὄρει ἱερὰ καθιδρύματα εἰς 26 ἐν ὄλῳ ἀνερχόμενα καὶ αἱ πρὸς δοῦλον ἔθνος ὑπηρεσίαι αὐτῶν*, Ἀθήναι, 1935, σ. 234. Φαίνεται ὅτι ἡ Σύναξι ἔλαβε τὴν ἡγεσία κατὰ τὸ 1660 ἢ λίγο πρὶν, ὅπως πληροφοροῦμαστε ἀπὸ μιὰ ἀπόφασή της. Αὐτὴ ἡ ἀπόφαση ἀφοροῦσε τὸν τρόπο πληρωμῆς τοῦ χρέους πὸς εἶχε ἡ μονὴ Δοχειαρίου: ἡ Μεγίστη Λαύρα ἔπρεπε νὰ συμβάλει μὲ 110 γρόσια, οἱ μονὲς Βατοπαιδίου καὶ Χιλανδαρίου ἀνὰ 100, ἡ μονὴ Ἰβήρων 85, ἡ μονὴ Διονυσίου 60, ἡ μονὴ τοῦ Ἁγίου Παύλου 35 κ.τ.λ. Μόνο οἱ μονὲς Φιλοθέου, Κωσταμονίτου καὶ τοῦ Ἁγ. Παντελεήμονος ἀπαλάσσονταν ἐξαιτίας τῆς μεγάλης τους φτώχειας - ΡΗ. MEYER, *Die Haupturkunden für die Geschichte der Athosklöster*, Λιψία, 1894, σ. 67; ΜΑΜΑΛΑΚΗΣ, *Τὸ Ἅγιον Ὄρος διὰ μέσου τῶν αἰῶνων*, σ. 266.

17. Ὁ BOGDAN, *Despre daniile...*, σ. 26 διευκρινίζει ὅτι τὸ ἔγγραφο διασώζεται στὸ ἀρχεῖο τῆς μονῆς Διονυσίου. Ὁ NASTUREL, *Le Mont Athos...*, σ. 83 χρονολογεῖ τὴν ἀφιέρωση κατὰ τὸ 1645 (κατὰ τὸν Δ. Πετρακάκο, *Νέα πηγὰ τῶν θεσμῶν τοῦ Ἁγίου Ὄρους*, Ἀλεξάνδρεια, 1915, σ. 17). Πολλὰ ἄλλα ἔγγραφα πὸς ἀφοροῦν τὴ μονὴ Τριῶν Ἱεραρχῶν διαφυλάσσονται, ὅπως εἶδαμε, στὸ ἀρχεῖο τοῦ Πρωτάτου καὶ ταξινομήθηκαν ἀπὸ τὸν Χ. Γάσπαρη, ὁ.π. Πρὶν ἀπ' αὐτόν, ταξινομήματα ἔγγραφα ὁ Εὐλόγιος Βατοπαιδινός, ὁ Δανιὴλ Δοχειαρίτης, ὁ ΙΩΣΑΦ ἌΓΙΟΠΑΥΛΙΤΗΣ, ὁ ΓΑΒΡΙΗΛ ΣΤΑΥΡΟΝΙΚΗΤΙΑΝΟΣ καὶ ὁ ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΓΡΗΓΟΡΙΑΤΗΣ στὸ ἔργο: *Κατάλογος τῶν ἐν*

τικῶν μονῶν πρὸς τοὺς Τούρκους. Ἡ πληρωμὴ αὐτὴ δὲν ἔγινε, βέβαια, ξαφνικά, ἀλλὰ βαθμιαίως, κατὰ τὴ διάρκεια ὅλης τῆς ἡγεμονίας του (1634-1653)¹⁸. Αὐτὸς εἶναι ὁ λόγος γιὰ τὸν ὁποῖο ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Ἀθανάσιος Πατελάρος ἔγραφε σ' ἓνα γράμμα, πού ὁ Μελέτιος Συρίγος τὸ ἔφερε στὴ Μόσχα, πολὺ ἐγκωμιαστικά λόγια γιὰ τὸν ἡγεμόνα: “ἀρωγὸς πρὸς ὄλους ἐκείνους πού τοῦ ζητοῦσαν κάτι, πού εἶχε πάντα τὸ θησαυροφυλάκιό του ἀνοικτὸ καὶ ἡ εὐσπλαχνία του ἀγκαλιάζει γενναιόδωρα ὄλους τοὺς φτωχοὺς. Ὅπως ὁ ποταμὸς Νεῖλος ποτίζει ὀλόκληρη τὴν Αἴγυπτο, ἔτσι ὁ ἰσχυρὸς αὐτὸς ἡγεμόνας πλήρωσε ὅλα τὰ ἀναρρίθμητα χρῆμα τῆς ἀγίας καὶ ζωοδότου Τάφου καὶ σκοπεύει νὰ κάνει μιὰ ἄλλη μεγαλύτερη ἀκόμη ἐλεημοσύνη”¹⁹ (μετάφραση). Καὶ συνέχισε: “μοναδικὸς ὑποστηρικτὴς καὶ μοναδικὴ δόξα τοῦ ἑλληνικοῦ μας ἔθνους, μοναδικὸ του φῶς... διότι οἱ Ἕλληνες δὲν ἔχουν ἀυτοκράτορα, ἐσύ, ἄξιος μνημόνευσης, εἶσαι γιὰ μᾶς ἀυτοκράτορας”²⁰ [—].

Ἦταν ὄντως ἡ περίοδος μεγάλων δωρεῶν, ἐπειδὴ τότε, ὁ ἡγεμόνας αὐτὸς εἶχε ἀφιερῶσει καὶ ἄλλα μοναστήρια, ἐκτὸς ἀπὸ τὴ μονὴ τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν, μαζὶ μὲ τὶς περιουσίες τους. Σ' ἓνα κυρόβουλλο τῆς 20ῆς Φεβρουαρίου 1702, πού ἀνήκε στὸν Κωνσταντῖνο Δούκα τῆς Μολδαβίας, γράφονταν τὰ ἑξῆς: ἀφοῦ ὁ Βασίλειος Λούπου εἶχε ἀφιερῶσει πρῶτα στὸ Ἅγιον Ὅρος τὸ μοναστήρι Κοπόου (τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου), ἔχτισε τὴ μονὴ τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν στὴν ὁποία εἶχε ὑπαγάγει τὸν Ἅγιο Ἀθανάσιο καί, ἔτσι, ἀφιέρωσε τὰ δύο στὸ Ἅγιον Ὅρος²¹.

τῶ ἀρχεῖο τῆς ἱεράς Κοινότητος ἀποκειμένων τυπικῶν τοῦ Ἁγίου Ὁρους, χρυσοβούλλων βλαχικῶν καὶ κυροβούλλων, συγγιλλίων, φερμανίων καὶ διαφόρων ἄλλων ἐπισήμων ἐγγράφων, Ἀθήναι, 1921.

18. N. IORGA, *Documente privitoare la istoria românilor culese de E. de Hurmuzaki*, vol. XIV, 1, Βουκουρέστι, 1914-1936 (= Hurmuzaki), σ. 441-2; Iorga, *Bizant după Bizant? (Βυζάντιο μετὰ τὸ Βιζάντιο)*, ἐκδ. 1972, σ. 169 (ἑλλην. ἔκδ. 1984, σ. 183); ΜΑΜΑΛΑΚΗΣ, *Τὸ Ἅγιον Ὅρος διὰ μέσου τῶν αἰώνων*, σ. 266. Ὁ CONSTANTIN COJOCARU, *Biserica Moldovei sprijinitoare a Orientului Ortodox, II, sec. XVII-XVIII (Ἡ ἐκκλησία τῆς Μολδαβίας ὡς ὑποστηρίκτρια τῆς Ὁρθοδόξου Ἀνατολῆς)*, “MMS”, LXIII, 1987, ἀρ. 3, σ. 46 ἔλεγε πὼς ὁ ἡγεμόνας πλήρωσε τὰ χρῆμα αὐτὰ κατὰ τὸ 1645.

19. HURMUZAKI, XIV, 1, σ. 174, ἀρ. 256.

20. Pr. Prof. I. RAMUREANU, *Contribuția Țărilor Române la dobândirea independenței naționale a poporului grec (Ἡ συμβολὴ τῶν ρουμανικῶν χωρῶν στὴν ἀπόκτηση ἐθνικῆς ἀνεξαρτησίας τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ)*, “Biserica Ortodoxa Română”, XC, 1972, ἀρ. 1-2, σ. 135.

21. *Catalogul documentelor moldovenești din Arhiva centrală a statului (Ὁ κατάλογος τῶν μολδαβικῶν ἐγγράφων στὸ κεντρικὸ κρατικὸ ἀρχεῖο)*, IV, Βουκ., 1970, σ. 31, ἀρ. 119; Ana

Στις 6 Μαρτίου 1641 ἀφιέρωσε στους Τρεις Ίεράρχες και τὸν ἡγεμονικό του ναὸ στὴν πόλη Bacau²², ὁ ὁποῖος χτίστηκε ἀπὸ τὸν Ἀλέξανδρο, γιὸ τοῦ Στεφάνου τοῦ Μεγάλου και ἀνοικοδομήθηκε ἀπὸ τὸ Βασίλειο Βόδα. Ἡ δωρεὰ αὐτὴ ἐπικυρώθηκε στις 18 Αὐγούστου 1666 και ἀπὸ τὸν Ἀλέξανδρο Ἡλιά²³.

Νωρίτερα, στις 2 Ἀπριλίου 1656, ὁ Γεώργιος Στέφανος τῆς Μολδαβίας, εἶχε παραχωρήσει στὴ μονὴ τῶν Τριῶν Ίεραρχῶν τὸ δικαίωμα ἰδιοκτησίας στὰ χωριά Ταμασένι, Ρακιτένι και Ἰουγκάνι, με σκοπὸ τὴ διατροφή τῶν Ἑλλήνων δασκάλων ποὺ εἶχαν ἀντικαταστήσει τοὺς Σλάβους. Ταυτόχρονα, τὰ χωριά αὐτὰ ἀπαλάσσονταν ἀπὸ τοὺς φόρους²⁴. Τὸ γεγονός ὅτι, τὸ 1656, ὑπῆρχαν Ἑλληνες δάσκαλοι στους Τρεις Ίεράρχες, σημαίνει ὅτι τότε τὸ μοναστήρι ἦταν ἤδη ἀφιερωμένο στὸ Ἅγιον Ὄρος²⁵.

Σιγά-σιγά, ἡ μονὴ τῶν Τριῶν Ίεραρχῶν περιέλαβε στὴν ἰδιοκτησία της περισσότερα χωριά και κτήματα, ἀμπελώνες, λειμῶνες, οἴκους, ἰχθυοτροφεῖα, μιὰ σπουδαία περιουσία, ἡ ὁποία, κατὰ τὸ 1827, ἔδινε ἕνα ἐτήσιο εἰσόδημα 50.000 ρουμανικῶν πιαστρῶν ἢ 250.000 λεί²⁶.

Πέραν τῆς μονῆς αὐτῆς, εἰσόδημα στὸ Ἅγιον Ὄρος ἔδιναν και οἱ ἡγεμόνες τῆς Βλαχίας. Ἔτσι, ὁ Γρηγόριος Γκίκας (1659-1664) ὄριζε γιὰ ὅλα τὰ (20) μοναστήρια τοῦ Ἁγίου Ὄρους νὰ βγάλουν ἐτησίως ἀνὰ 1.000 ὄγκους ἀλατιοῦ

DOBJANSKI, V. SIMION, *Arta in epoca lui Vasile Lupu (Ἡ τέχνη στὴν ἐποχὴ τοῦ Βασιλείου Λούπου)*, Ἰάσιο, 1979, σ. 32. Ὅσον ἀφορᾷ τὰ δύο μνημεῖα, λεπτομέρειες βρῖσκονται στὸν NICOLAE STOICESCU, *Repertoriul bibliografic al localităților și monumentelor medievale din Moldova (Βιβλιογραφικὸ εὑρετήριο περιοχῶν και μεσαιωνικῶν μνημείων στὴ Μολδαβία)*, Βουκ., 1974, σ. 480-485; G. BALS, *Bisericile și manastirile moldovenești din veacurile al XVII-lea și al XVIII-lea (Οἱ ἐκκλησίες και τὰ μολδαβικὰ μοναστήρια στους 17 και 18 αἰῶνες)*, Βουκ., 1933, τόμ. I, σ. 128.

22. STOICESCU, *Repertoriul bibliografic...*, σ. 41.

23. Κρατικὰ Ἀρχεῖα Βουκουρεστίου (ΚΑΒ), χειρ. 579, φ. 40, 43-44.

24. *Catalogul doc. Moldovenești, III*, 1653-1675, Βουκ., 1968, ἀρ. 180.

25. Ὑπάρχουν γνώμες σύμφωνα με τίς ὁποῖες ἡ ἀφιέρωση ἐγίνε κατὰ τὸ 1646 – N. IORGA, *Inscripții din bisericile României (Ἐπιγραφές στις ἐκκλησίες τῆς Ρουμανίας)*, τόμ. II, Βουκ., 1906, σ. 146; MARIN POPESCU SPINENI, *Procesul manastirilor închinat*, Βουκουρέστι, 1936, σ. 131.

26. MOISESCU, *Contribuții...*, σ. 245; COJOCARU, *Biserica Moldovei...*, σ. 46. Στὸ Ἰάσιο, τὸ μοναστήρι κατεῖχε ἕνα πανδοχεῖο και 20 οἴκους, 32 μαγαζιά, σὺν ἄλλα 150 μαγαζιά (πραβαλίες) με ἐμβατικίο (ἐτήσιο ἐνοίκιο), 73 στρέμματα ἀμπελώνες. Ὅλα αὐτὰ ἔκαναν νὰ γίνε τὸ μοναστήρι τῶν Τριῶν Ίεραρχῶν ἀπὸ τὰ πλουσιότερα στὴ Μολδαβία – βλ. HURMUZAKI, V, *supl. I*, σ. 13-23; BODOGAE, *Ajutoarele...*, σ. 84.

ἀπὸ τὰ μεγάλα ἀλατορρυχεῖα. Ἔδινε ἄδεια στοὺς πατέρες νὰ πουλήσουν τὸ ἀλάτι αὐτὸ ἢ νὰ τὸ “κάνουν οτιδήποτε θέλουν τὰ μοναστήρια”²⁷.

Ἀργότερα, οἱ Φαναριῶτες ἡγεμόνες θὰ ἐπιβληθοῦν χάρις στὶς εὐεργεσίες πρὸς τὸ μολδαβικὸ αὐτὸ μοναστήρι. Ἔτσι, ἔδιναν 150 τάληρα ἐτησίως, γιὰ νὰ ἀγοράζονται 200 ὀκάδες κεραιοῦ, τὸ 1744 ὁ Μιχαήλ Ρακόβιτσα, τὸ 1763 ὁ Κωνσταντῖνος Τσεχάνος καὶ τὸ 1775 ὁ Ἀλέξανδρος Ἰωάννης Ὑψηλάντης²⁸. Ἀπὸ τὸν Νικόλαο Μαυροκορδάτο τῆς Μολδαβίας ἔλαβε ἡ Μεγάλῃ Σὺναξη 200 γρόσια ἐτησίως, τὸ 1714. Κατὰ τῆ διάρκεια τῶν ἐτῶν 1692-1733, ἡ Κοινότητα τοῦ Ἁγίου Ὁρους λάμβανε ἀκόμη χρήματα ἀπὸ τῆ μονῆ τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν. Ὑπάρχει καὶ μιὰ καταγραφή τῶν ἐλεῶν ποὺ ἀπεστάλησαν στὸ Ἅγιον Ὁρος, ἀπὸ τῆ Μολδαβία, καὶ ἀπὸ τῆ Βλαχία, κατὰ τὴν περίοδο 1694-1742²⁹.

Ἐν τῷ μεταξύ, ἡ μονῆ τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν ἐρημώθηκε, ἀλλὰ ἀνεγέρθηκε γύρω στὰ 1741-1742. Στὰ 1804-1806 ἀνεγέρθηκε ὁ πύργος τοῦ κωδωνοστασίου, μὲ τῆ βοήθεια τῶν Ἀγιορειτῶν πατέρων³⁰ καὶ τὸ 1809 ἔκανε ἀναστηλώσεις ὁ ἀρχιμανδριτῆς Σεραφεῖμ Καρακαλλινός, ἡγούμενος τότε στὴν ἴδια μονή³¹. Ὁ ἴδιος ὁ Σεραφεῖμ ἔκανε ἐπιδιορθώσεις καὶ στὸ μετόχι τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου-Κοπού, τὸ ὁποῖο “ὑψωσε μὲ πολὺ δαπάνη, ἐκ βάθρων, ἀφοῦ τὸ βρῆκε χαλασμένο, τὸ ἔτος 1809 μ.Χ.”³².

Ὁ Σεραφεῖμ διορίστηκε ἡγούμενος στοὺς Τρεῖς Ἱεράρχες μετὰ τὸν Κωνσταντῖνο Γρηγοριάτη³³, στὸν ὁποῖο ἡ Κοινότητα ἐπέβαλε κάποιους ὅρους μὲ σκοπὸ

27. ΤΣΙΟΠΑΝ, *Σχέσεις τῶν Ρουμανικῶν Χωρῶν...*, σ. 135; BODOGAE, *Ajutoarele...*, σ. 83; MOISESCU, *Contribuții...*, σ. 245; ΜΑΜΑΛΑΚΗΣ, *Τὸ Ἅγιον Ὁρος...*, σ. 267. Τὸ κυρόβουλλο σχετικὰ μὲ τὴ δωρεὰ αὐτὴ ὑπενθύμιζε πὼς ὁ Ἱερεμίας Μοβίλα καὶ ὁ γιὸς του, Κωνσταντῖνος, εἶχαν κάνει τὴν ἴδια χειρονομία, πρᾶγμα ποὺ σημαίνει ὅτι αὐτὴ ἡ δωρεὰ εἶναι παλαιότερη - IORGA, *Muntele Athos...*, σ. 509-511.

28. V. A. URECHIA, *Istoria românilor*, II (1774-1786), Βουκ., 1896, σ. 103-104.

29. Χ. ΓΑΣΠΑΡΗ, *Ἀρχεῖο Πρωτάτου...*, κωδ. 3, σ. 16-17, ἀρ. 32-34.

30. STOICESCU, *Repertoriul bibliografic...*, σ. 480-485.

31. STOICESCU, *Repertoriul bibliografic...*; Μαθαίνουμε ἀπὸ δύο ἐγγραφα τοῦ ἀρχείου τοῦ Πρωτάτου ὅτι ὁ Σεραφεῖμ Καρακαλλινός, ἡγούμενος τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν, λόγῳ τῆς πυρκαγιᾶς καὶ τοῦ σεισμοῦ ποὺ ἐγιναν, δανείστηκε κατὰ τὰ ἔτη 1806-1821, γιὰ τὴν ἀντιμετώπιση τῶν ἐξόδων τῆς ἐπιδιορθώσεως καὶ ἀνέγερσης κτηρίων ποὺ εἶχαν καταστραφεῖ - ΓΑΣΠΑΡΗ, *Ἀρχεῖο Πρωτάτου...*, κωδ. 6, ἀρ. 21 καὶ 22, σ. 136-137.

32. N. IORGA, *Inscripții din Bisericile României*, 1905, II, σ. 447; G. BALȘ, *Bisericile și manastirile moldovenesti...*, σ. 128.

33. Ὅντως, ὁ Σεραφεῖμ δὲν ἦταν διάδοχός τοῦ Κωνσταντῖνου, ἀλλὰ τοῦ Μελετίου Ἰβηρίτη καὶ τοῦ Συνεσίου Χιλανδαρινοῦ. Ὅμως, ὁ Κωνσταντῖνος ἦταν ἐκεῖνος στὸν ὁποῖο, γιὰ πρώτη φορὰ, τοῦ ἐπιβλήθηκαν οἱ ὅροι αὐτοί - ΓΑΣΠΑΡΗ, *Ἀρχεῖο Πρωτάτου...*, κωδ. 6, ἀρ. 20, σ. 136.

τήν ἐκκαθάριση τῆς δύσκολης κατάστασης τῆς Μονῆς τοῦ Ἱασίου. Αὐτὸ ἔγινε διότι, πολλές φορές, οἱ διορισμένοι ἡγούμενοι δούλευαν πρὸς ὄφελος τῆς δικῆς τους μονῆς ἢ γιὰ προσωπικό τους ὄφελος, ὥστε τὰ χρήματα πού χρέωναν στὴν Κοινότητα δὲν ἔφταναν ποτὲ ἐκεῖ.

Μὲ ἡμερομηνία 6 Ἀπριλίου ὑπάρχει ἓνα συμφωνητικὸ γράμμα τοῦ νέου ἡγουμένου, Κωνσταντίνου Γρηγοριάτη, στὸ ὁποῖο δηλώνεται ὅτι, μὲ ἀπόφαση τῆς Κοινότητος τοῦ Ἁγίου Ὁρους, οἱ ἔξαρχοι τὸν διόρισαν ἡγούμενο τῆς Μονῆς τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν στὸ Ἱάσιο, μὲ τοὺς παρακάτω ὅρους:

1. Ἡ διάρκεια τῆς ἡγουμενίας του ὀρίζεται σὲ ἑπτὰ χρόνια καὶ στὸ διάστημα αὐτό, ἡ Κοινότητα δὲν ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ τὸν διώξει ἀπὸ τὴ θέση του, χωρὶς σοβαρὸ λόγο.
2. Τὸ ἐτήσιο ἐνοίκιο πού ὁ ἡγούμενος χρωστᾷ πρὸς τὴν Κοινότητα καθορίζεται σὲ 7.500 γρόσια, τὰ ὁποῖα θὰ καταβάλλονται σὲ τρεῖς δόσεις στοὺς ἐπιτρόπους τοῦ Ἁγίου Ὁρους.
3. Ὁ ἡγούμενος δὲ θὰ ἀποδίδει λογαριασμὸ πρὸς τὴν Κοινότητα.
4. Τὰ ἔξοδα γιὰ τὴ συντήρηση τῆς μονῆς καὶ τῶν μετοχίων της δὲν πρέπει νὰ ἀποβαίνουν εἰς βάρος τοῦ ἐτησίου ἐνοικίου πρὸς τὴν Κοινότητα.
5. Θὰ παραδώσει στὸ τέλος τῆς θητείας τὴν κινητὴ καὶ ἀκίνητη περιουσία τῆς μονῆς, ἐνῶ τὸ πλεόνασμα θὰ ἀνήκει στὸν ἴδιο.
6. Ἀπαγορεύεται ἡ ἀνταλλαγὴ ἢ ἡ πώληση ἀκίνητης περιουσίας τῆς μονῆς.
7. Οἱ δωρεές τῶν χριστιανῶν θὰ περιέρχονται στὸ μοναστήρι καὶ ὄχι στὸν ἡγούμενο.
8. Ἄν κατὰ τὸ τέλος τῆς ἡγουμενίας του βρεθεῖ χρέος, αὐτὸ θὰ ἐξοφλεῖται ἀπὸ τὸν ἡγούμενο, ἐνῶ ὁ ἴδιος θὰ ἀντικαθιστᾷ ὅποιοδήποτε ἀντικείμενο λείπει.

¹ Ὅσον ἀφορᾷ τὸ ζήτημα τῶν καταχρήσεων πού ἔκαναν πολλές φορές οἱ ἡγούμενοι στὰ ἀθωνικὰ μετόχια τῆς Μολδοβλαχίας, κάποιος Χάτζη-Σάββας ὁμολογεῖ στὶς 4 Ἰουλίου 1784, μὲ γράμμα πρὸς τὴν Κοινότητα, ὅτι ὁ Ἱγνάτιος ἡγούμενος τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν εἶχε ἀναθέσει σὲ εἰδικούς τὴ σύνταξη πλαστῶν καταστάσεων μὲ σκοπὸ τὴν κατάχρηση χρημάτων τῆς μονῆς. Στὰ κατάστιχα αὐτά, ὁ Χάτζη-Σάββας εἶχε φροντίσει νὰ καταχωρηθοῦν καὶ ἄλλα 15 πονγγιὰ ὡς δῆθεν ἔξοδα τῆς μονῆς. Γιὰ τὸ λόγο αὐτὸ ζητᾷ συγχώρηση γιὰ τὴν ἱεροσυλία πού εἶχε διαπράξει - ΓΑΣΠΑΡΗ, *Ἀρχεῖο Πρωτάτου...*, κωδ. 3, ἀρ. 15, σ. 47. Γιὰ ὅλα αὐτά, τὸ 1784, ἡ Μεγάλῃ Σύναξη διέταξε τοὺς τότε ἐπιτρόπους της νὰ διενεργήσουν ἔλεγχο στοὺς λογαριασμοὺς τοῦ ἡγουμένου Ἱγνατίου Λαυριώτη καὶ νὰ διορίσουν ἄλλο ἡγούμενο στὴν παραπάνω μονή - ΓΑΣΠΑΡΗ, *Ἀρχεῖο Πρωτάτου...*, κωδ. 3, ἀρ. 16, σ. 47; ἀρ. 18, σ. 48.

9. Σε περίπτωση πολέμου, τὸ ἐτήσιο ἐνοίκιο δὲ θὰ καταβάλλεται.
10. Ἄν συμβεῖ πυρκαγιά στὸ μοναστήρι, ὁ ἡγουμένος ὀφείλει νὰ εἰδοποιήσει τὴν Κοινότητα, ἢ ὁποία θὰ φρονίσει γιὰ τὴν ἀποκατάσταση τῶν ζημιῶν.
11. Ὁ ἡγουμένος ὀφείλει νὰ καταβάλει στοὺς τέσσερις Ἐξάρχους, πού τὸν εἶχαν ἐγκαταστήσει στὴ μονή, 1.000 γρόσια γιὰ τὰ ἔξοδά τους.

Γιὰ τὴν τήρηση τῶν ὄρων αὐτῶν ἀπὸ τὸν Κωνσταντῖνο, ἐγγυᾶται ἡ μονὴ Γρηγορίου. Ἄν αὐτὸς ἀποδειχθεῖ ἀνίκανος ὡς ἡγουμένος, ἡ Κοινότητα ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ τὸν καθαιρέσει. Σε περίπτωση πού ὁ ἴδιος πεθάνει, κληρονόμος του, ἀλλὰ καὶ ὑπεύθυνος ἀπέναντι στὴν Κοινότητα, θὰ γίνῃ ἡ μονὴ Γρηγορίου³⁴.

Ἐννοεῖται πὺς ὁ Σεραφεῖμ ἔπρεπε νὰ τηρεῖ τοὺς ὄρους καὶ νὰ δίνει λογαριασμό ἐτησίως γιὰ τὰ χρήματα πού ξόδευε. Αὐτὸς διορίστηκε στὶς 23 Ἀπριλίου 1806 γιὰ 7 χρόνια μὲ ἐγγυητικὸ γράμμα τῆς μονῆς Καρακάλου³⁵ πρὸς τὴν Κοινότητα. Ἐπιμένουμε ἐπάνω σ' αὐτὸ τὸ πρόσωπο, διότι σ' αὐτὸν ὀφείλονται πολλὲς ἐπιδιορθώσεις στὴ μονὴ τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν. Ἀργότερα, στὶς 11 Ἰουλίου 1808, διορίστηκαν μεταξὺ τῶν ἐκπροσώπων τῆς Μεγάλης Συνάξεως στὸ Ἰάσιο: ὁ ἡγουμένος τῆς Γκόλιας, Εἰρηνοπόλεως Γρηγόριος καὶ ὁ ἡγουμένος τῆς μονῆς Καπριάνας (στὴ Βεσσαραβία), ὁ ἀρχιμ. Ἄνθιμος Ζωγραφίτης. Οἱ ἐπίτροποι αὐτοὶ ἔπρεπε νὰ φρονίσουν γιὰ τὴν ἀποκατάσταση τῶν ζημιῶν πού ὑπέστη ἡ μονὴ Τριῶν Ἱεραρχῶν, κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ σεισμοῦ τοῦ περασμένου Ἀπριλίου³⁶.

Ἡ Μεγάλῃ Σύναξι, μετὰ τὴ λήξη τῆς ἑπταετοῦς ἡγουμενίας τοῦ Σεραφεῖμ (1806-1813), διόρισε ὡς ἐξάρχους τῆς μονῆς τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν τὸν ἡγουμένο τῆς μονῆς Δάγκου, ἀρχιμ. Ἰγνάτιο Ξηροποταμινό, τὸν πρόην ἡγουμένο τῆς Καπριάνας Ἄνθιμο Ζωγραφίτη καὶ τὸν ἱερομόναχο Προκόπιο τῶν Ρωσικῶν, μὲ σκοπὸ νὰ ἐλέγξουν τὶς ληψοδοσίεις ἑπτὰ χρόνων τοῦ ἡγουμένου Σεραφεῖμ. Διευκρινίζεται στὸ ἔγγραφο, μὲ ἡμερομηνία 23 Ἀπριλίου 1814, ὅτι ὁ Σεραφεῖμ παρέλαβε τὸ μοναστήρι ἀπὸ τὸν τότε ἔξαρχο τῆς Κοινοτήτας, Συνέσιο Χιλανδαρινό, ἀλλὰ κατὰ τὰ δύο ἐπόμενα χρόνια, ἐξαιτίας τῶν ἀνωμαλιῶν τοῦ πολέμου ἡγουμένευσε στὴ θέση του ὁ ἀρχιμ. Ἰννοκέντιος. Μὲ τὸ παρὸν ἐνσφράγιστο καὶ ἐνυπόγραφο γράμμα, ἡ μονὴ Καρακάλου ἀποδέχεται τὸ διορισμὸ ἀπὸ

34. ΓΑΣΠΑΡΗ, *Ἀρχεῖο Πρωτάτου...*, κωδ. 6, ἀρ. 61-62, σ. 158-9.

35. ΓΑΣΠΑΡΗ, *Ἀρχεῖο Πρωτάτου...*, κωδ. 6, ἀρ. 17, σ. 134.

36. Οἱ ἐπίτροποι αὐτοὶ διορίστηκαν τὴν ἴδια ἡμερομηνία - ΓΑΣΠΑΡΗ, *Ἀρχεῖο Πρωτάτου...*, κωδ. 6, ἀρ. 18-19, σ. 135.

τῆ Μεγάλη Σύναξη τοῦ Σεραφεῖμ ὡς ἡγουμένου τῆς μονῆς Τριῶν Ἱεραρχῶν γιὰ ἄλλα δύο χρόνια, 1814-1816, μὲ ἐτήσιο ἐνοίκιο 15.000 γρόσια. Ἀπὸ αὐτά, 11.000 γρόσια θὰ δίνονται γιὰ τὴν ἐξόφληση τόκων τοῦ χρέους τῆς μονῆς, ὕψους 113.100 γροσίων, καὶ τὰ ὑπόλοιπα 4.000 γρόσια θὰ ἀποστέλλονται στὴν Κοινότητα. Μετὰ τὸ τέλος τῆς διειτίας, ὁ Σεραφεῖμ ὀφείλει νὰ παραδώσει τὸ μοναστήρι στὸ νέο ἡγούμενο ὅπως τὸ παρέλαβε καὶ χωρὶς πρόσθετο χρέος³⁷.

Γιὰ ὅλη τὴν περίοδο τῆς ἡγουμενίας τοῦ Σεραφεῖμ, στὸ ἀρχεῖο τοῦ Πρωτάτου διαφυλάσσονται κατάλογοι ἐσόδων-ἐξόδων, ὅπως ζητοῦσε ἡ Κοινότητα³⁸.

Ἀπὸ ἓνα ἔγγραφο ποὺ φέρει τὴν ἡμερομηνία 26 Ὀκτωβρίου 1816, μαθαίνουμε ὅτι ὁ ἡγούμενος αὐτός, μετὰ ἀπὸ ἀναφορὰ τῶν γειτόνων τῆς μονῆς πρὸς τὸν ἡγεμόνα τῆς Μολδαβίας, Σκαρλάτο Ἀλέξανδρο Καλλιμάχη, ἀναγκάστηκε νὰ δαπανήσει 2.070 γρόσια γιὰ τὴν ἐπισκευὴ τῆς σκέπης τοῦ λουτροῦ τῆς μονῆς. Δαπάνησε ἐπίσης 1.210 γρόσια γιὰ τὸ ἄνοιγμα δρόμου μεταξὺ τῆς μονῆς καὶ “τῶν ἐκεῖ παπιστῶν”. Γιὰ τὶς δαπάνες αὐτές, ὁ Σεραφεῖμ ἀναγκάστηκε νὰ δανειστεῖ 4.000 γρόσια τὰ ὁποῖα προστέθηκαν στὸ ἤδη ὑπάρχον συνολικὸ χρέος τῆς μονῆς, ὕψους 113.000 γροσίων. Μὲ τὴν παροῦσα ἀπόδειξη, ἡ Μεγάλη Σύναξη δηλώνει ὅτι ἔλαβε ἀπὸ τὸν Σεραφεῖμ 720 γρόσια, ὑπόλοιπο μετὰ τὴν ἀφαίρεση τῶν συνολικῶν ἐξόδων, ὕψους 3.280 γροσίων ἀπὸ τὰ 4.000 τοῦ δανείου³⁹.

Ἡ Μεγάλη Σύναξη θεώρησε πολὺ ἱκανὸ τὸν Σεραφεῖμ, ὡς ἡγούμενο τῆς μονῆς Τριῶν Ἱεραρχῶν, καὶ τὸν διόρισε γιὰ μιὰ ἀκόμη ἑπταετῆ περίοδο (1816-1822), μὲ ὄρο νὰ καταβάλλει ἐτήσιο ἐνοίκιο πρὸς τὴν Κοινότητα ὕψους 32.000 γροσίων σὲ δύο δόσεις καὶ νὰ τηρήσει πιστὰ τοὺς 20 ὄρους ποὺ περιέχονται στὸ ἐγγυητικὸ γράμμα⁴⁰.

Στὶς 20 Ὀκτωβρίου 1820, ὁ Σεραφεῖμ δαπάνησε γιὰ τὴν ἐπιδιόρθωση τῆς σκεπῆς τοῦ ναοῦ τῆς μονῆς 24.396 γρόσια καὶ 34 παράδες. Ἐξόφλησε ἀκόμη τόκους τοῦ χρέους τῆς μονῆς, ὕψους 11.740 γροσίων. Μὲ τὴν παροῦσα ἀπόδειξη, ἡ Σύναξη δηλώνει ὅτι μὲ τὸ συνολικὸ ποσὸ τῶν 36.136 γροσίων καὶ 34 πα-

37. ΓΑΣΠΑΡΗ, *Ἀρχεῖο Πρωτάτου...*, ἀρ. 30, σ. 143-4. Σχετικὰ μὲ τὸ θέμα τῶν χρεῶν, βλ. ἐδῶ κωδ. 6, ἀρ. 31-33.

38. ΓΑΣΠΑΡΗ, *Ἀρχεῖο Πρωτάτου...*, κωδ. 6, ἀρ. 34-37, σ. 146-7; ἀρ. 40-45, σ. 148-150. Αὐτὸ δὲ σημαίνει ὅτι, πρὶν τὸ Σεραφεῖμ, δὲν ὑπῆρχαν τέτοιοι λογαριασμοί - βλ. ΓΑΣΠΑΡΗ, *Ἀρχεῖο Πρωτάτου...*, κωδ. 37, σ. 254-260; κωδ. 38-44, σ. 261-265.

39. ΓΑΣΠΑΡΗ, *Ἀρχεῖο Πρωτάτου...*, κωδ. 6, ἀρ. 42, σ. 149.

40. ΓΑΣΠΑΡΗ, *Ἀρχεῖο Πρωτάτου...*, κωδ. 6, ἀρ. 35, σ. 146.

ράδων πού δαπάνησε ὁ Σεραφεῖμ, ἐξοφλήθηκε τὸ ἐτήσιο ἐνοίκιο τοῦ τετάρτου χρόνου τῆς ἡγουμενίας του (23 Ἀπρ. 1819-23 Ἀπρ. 1820). Ἐπειδὴ τὸ ἐτήσιο ἐνοίκιο εἶχε καθοριστεῖ σὲ 32.000 γρόσια, τὸ ἐπιπλέον ποσὸ θὰ ἀφαιρεθεῖ ἀπὸ τὸ ἐνοίκιο τοῦ ἐπομένου ἔτους⁴¹.

Ἡ ἡγουμενία τοῦ Σεραφεῖμ εἶχε διακοπεῖ τὸ 1821, λόγῳ τῆς ἐπανάστασης στὴ Μολδαβία. Μετὰ τὴν ἡμερομηνία αὐτή, εἶναι λίγα τὰ δεδομένα πού ἀφοροῦν τῇ σχέσῃ μεταξὺ τῶν Ρουμάνων καὶ τῆς Κοινότητος.

Μιὰ ἄλλη πολὺ στενὴ σχέση εἶχε ἡ Κοινότητα τοῦ Ἁγίου Ὁρους μὲ τὴ Βλαχία, τῆς ὁποίας ὁ ἡγεμόνας εἶχε ἀφιέρῳσει πρὸς τὰ 20 μοναστήρια τοῦ Ἄθωνος τὴ μονὴ Κοτροτσανίου στὸ Βουκουρέστι. Ἡ ἀφιέρῳση ἔγινε στίς 15 Ὀκτωβρίου 1682 ἀπὸ τὸν Σερμπὰν Καντακουζηνό. Τὸ ἀφιερῳτικὸ κυρόβουλλο τοῦ ἡγεμόνα σώζεται ἀνάμεσα στὰ λυτὰ ἔγγραφα τοῦ ἀρχείου τοῦ Πρωτάτου καὶ τὴν ἀνάλυσή του θὰ κάνουμε λίγο πιὸ κάτω⁴².

Ἡ ἴδρῳση τῆς μονῆς εἶχε τελειῳσει τὸ Δεκέμβριο τοῦ 1679⁴³. Μετὰ εἶχε ἀποκτήσει σὰν ἡγούμενο, τὸν Δανιήλ, πρῶην ἐπίσκοπο τῆς ἐπαρχίας Στροχεαίας (στὸ νομὸ Ὕλτ), τὴν ὁποία ὁ ἡγεμόνας εἶχε καταργήσει μετὰ ἀπὸ μιὰ ἐφήμερη ὑπαρξή της⁴⁴.

Ὁ ἡγεμόνας δὲν περιορίστηκε μόνο στὴν ἴδρῳση τῆς μονῆς, ἀλλὰ τὴν προίκισε μὲ πλοῦτη, ὅπως φαίνεται στὸ πατριαρχικὸ γράμμα τοῦ Δοσιθέου (τὸν Ἀπρίλιο 1680), πού εἶχε σκοπὸ –κατ' αἴτησιν τοῦ ἡγεμόνα– νὰ ἐπικυρώσει ὅλες τὶς δωρεές πού εἶχε ἀποκτήσει τὸ καινούργιο μοναστήρι.

41. ΓΑΣΠΑΡΗ, *Ἀρχεῖο Πρωτάτου...*, ἀρ. 48, σ. 152.

42. ΓΑΣΠΑΡΗ, *Ἀρχεῖο Πρωτάτου...*, λυτὸ ἔγγρ. ἀρ. 2 (προθ. 1, συρτ. 1), σ. 270-1; κωδ. 3, ἀρ. 9; KAB, *χειρ. 691, Condica manastirii Cotroceni* (*Ὁ κώδικας τῆς μονῆς Κοτροτσανίου*), φ. 11-13; HURMUZAKI, XIV, 1, σ. 248-255, σ. 262-264; N. IORGA, *Documentele Cantacuzinilor* (*Τὰ ἔγγραφα τῶν Καντακουζηνῶν*), Βουκ., 1902, σ. 113-115; G. M. IONESCU, *Istoria Cotrocenilor, Lupeștilor (Sf. Elefterie) și Grozaveștilor* (*Ἡ ἱστορία τῶν Κοτροτσανῶν, τῶν Λουπέστι-Ἁγ. Ἐλευθερίου καὶ τῶν Γροζαβέστι*), Βουκ., 1902, σ. 66-71. Ἔτσι, φαίνεται ὅτι δὲν εἶναι σωστὴ ἡ χρονολόγησις 15 Σεπτεμβρίου 1686 γιὰ τὴν ἀφιέρῳση αὐτῆς, ὅπως ἀναφέρει ὁ GR. BENGESCO, *Memorandum*, σ. 35-42; Gh. M. IONESCU, *Influenta culturii grecești în Muntenia și Moldova cu privire la Biserica, Școala, Societate (1359-1873)*, Βουκουρέστι, 1900, σ. 88; I. BREZOIANU, *Manastirile închinat și calugarii straini*, Βουκουρέστι, 1861, σ. 25.

43. KAB, *Μονὴ Cotroceni*, παρ. X/14, LXI/27, IV/6, XXXIII/3; N. STOICESCU, *Repertoriul bibliografic al monumentelor feudale din București* (*Βιβλιογραφικὸ εὔρετήριο τῶν μεσαιωνικῶν μνημείων τοῦ Βουκουρεστίου*), Βουκ., 1961, σ. 188-190.

44. Pr. Prof. MIRCEA PACURARIU, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, vol. II, ed. II, Βουκουρέστι, 1995, σ. 166; G. M. IONESCU, *Istoria Cotrocenilor, Lupeștilor (Sf. Elefterie) și Grozaveștilor*, Βουκουρέστι, 1902, σ. 166.

Ἐν τῷ μεταξὺ, ἡ μονὴ τοῦ Κοτροτσανίου ἔλαβε ἀπὸ τὸν ἡγεμόνα ἓνα τρίτο τῶν εἰσοδημάτων τοῦ τελωνείου τῆς Orasul de Floci (Κωμόπολης Μαλλιού). Ὁ Σερμπάν Καντακουζηνὸς τῆς παραχώρησε ἀκόμη τὸ βιναρίτσι (τὸ φόρο οἴνου) τοῦ λόφου Tiganesti καὶ τοῦ λόφου Vitichesti (νομὸ Pitesti), ὅπως καὶ 400 ὄγκους ἀλατιοῦ ἀπὸ τὸ ἀλατορρυχεῖο Ocna Telegra. Τῆς δώρισε καὶ μιὰ λίμνη στὸ χωριὸ Πιέτρε, στὸ κεδιλίκι Βλάσκα καὶ τὴν ἀπάλλαξε ἀπ' ὁποιοδήποτε φόρο. Τὸ ἴδιο ἔκανε καὶ γιὰ τοὺς κατοίκους τῶν κτημάτων ποὺ ἀποτελοῦσαν τὴν ἀκίνητη περιουσία τῆς μονῆς⁴⁵.

Πολὺ ἐνδιαφέρον εἶναι ὅτι ὁ βοεβόδας ζητοῦσε ἀπὸ τὸν Οἰκουμενικὸ Πατριάρχη ἓνα ἐπικυρωτικὸ γράμμα, ὅπως τὸ ζητοῦσαν ἄλλωτε καὶ οἱ βυζαντινοὶ αὐτοκράτορες. Ἔτσι θὰ μπορούσε ὁ ἡγεμόνας νὰ ἀποκτήσει ἀξίωμα τοῦ προστάτη, ποῦ, ἀπὸ τὸ Βασίλειο Λούπου καὶ ἔπειτα, οἱ Ρουμάνοι ἡγεμόνες ἀνέλαβαν γιὰ τοὺς Ἁγίους Τόπους. Ἀποδέχθηκαν δὲ εὐχαρίστως αὐτὸ τὸ ἀξίωμα (ἢ τὸ προτεκτοράτο)⁴⁶. Ἀλλιῶς δὲν ἐξηγεῖται γιὰτι ἓνας πρίγκιπας τέτοιας πολιτικῆς ὀλκῆς, τὸν ὁποῖο μόνο ὁ Μπραγκοβεάνου ὑπερέβη, νὰ ζητᾷ ἐπικυρωτικὸ γράμμα τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχη γιὰ τὴ δική του κτιτορία. Πιστεύουμε ὅτι τὸ ἔκανε γιὰ νὰ δώσει μεγαλύτερη σημασία στὸ καινούργιο του καθίδρυμα. Ἄς θυμηθοῦμε πὼς ὁ Ματθαῖος Μπασσαράμπας εἶχε λάβει τὸ 1641 ἓνα τέτοιο ἐπικυρωτικὸ γράμμα τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχη Παρθενίου, γιὰ τὸ ἔγγραφο τῆς ἀκύρωσης ἀφιερώσεων τῶν 22 μονῶν. Μποροῦμε νὰ ποῦμε ὅτι εἶχε δημιουργηθεῖ μιὰ τέτοια παράδοση. Μιὰ ἄλλη ἐξήγηση εἶναι ὅτι τὸ Ἅγιον Ὄρος ἀνῆκε στὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο καί, ἐπομένως, ὁ Πατριάρχης αἰσθάνθηκε ὑποχρεωμένος νὰ συντάξει τέτοιο γράμμα μὲ σκοπὸ νὰ ἀποκτήσει μεγαλύτερο κύρος ἢ ἀφιέρωση αὐτῆ. Ὁ τόνος αὐτοῦ τοῦ γράμματος εἶναι ἐγκωμιστικὸς, πρᾶγμα ποὺ ἀποδείχνει τοὺς πιὸ πάνω ἰσχυρισμοὺς⁴⁷. Τὴν χει-

45. HURMUZAKI, XIV, 1, σ. 231-237. Τὸ μοναστήρι Κοτροτσανίου προικίστηκε μὲ περιουσιακὰ στοιχεῖα, τῶν ὁποίων τὰ κυρόβουλλα παραχώρησης μπορούν νὰ βρεθοῦν σὲ πολλοὺς κώδικες τῶν ΚΑΒ, χειρ. 206 - *Condica veche de documente a manastirii Cotroceni* (Ὁ παλαιὸς κατάλογος τῶν ἐγγράφων τῆς μονῆς Κοτροτσανίου). Τὸ χειρ. 430 - Ἁγιορειτικὰ μοναστήρια περιέχει 194 ἔγγραφα ἀπὸ τὰ 591 ποὺ ἀφοροῦν τὴν ἴδια μονή. Τὸ χειρ. 690 περιέχει 298 χρυσόβουλλα σχετικὰ μὲ τὶς ἰδιοκτησίες τῆς μονῆς αὐτῆς στὰ κεδιλίκια Τελεορμάν, Διμποβίτσα, Μουσσέλ, Βλάσκα, κατὰ τὴν χρονικὴ περίοδο 1561-1817. Τὸ χειρ. 692 περιέχει ἀντίγραφα τῶν ἐγγράφων τῆς περιόδου 1531-1806, τὰ ὁποῖα ἀναφέρονται στὰ κτήματα τῆς μονῆς. Τέλος, τὸ χειρ. 693 περιέχει τὰ περιουσιακὰ στοιχεῖα μὲ τὰ ὁποῖα ὁ Σερμπάν Βόδα ἐνεπλούτησε τὸ μοναστήρι - *Κατάστιχο τῶν ἀγαθῶν, κτημάτων, ἀθιγγάνων καὶ ὑποδούλων*.

46. IORGA, *Bizant...*, σ. 164 (ἑλλ. ἐκδ. σ. 176).

47. HURMUZAKI, XIV, 1, σ. 232.

ρονομία αυτή της επικύρωσης των δικαιωμάτων της μονής Κοτροτσανίου την έκανε και ο Πατριάρχης Διονύσιος, στις 6 Ιανουαρίου 1681 καθώς και ο Ίακωβος στις 4 Φεβρουαρίου του ίδιου έτους⁴⁸.

Άφου την προίκισε όπως είδαμε, ο Σερμπάν Καντακουζηνός άφιέρωσε τη δική του κτιτορία σ' όλα τα μοναστήρια του Άγίου Όρους, όπως έκανε ο Βασίλειος Λούπου με την ίδια του κτιτορία των Τριών Ίεραρχών. Το άφιερωτικό κυρόβουλλο είναι πολύ σημαντικό και παρουσιάζει ένδιαφέρον λόγω των περιοριστικών διατάξεων που περιλαμβάνονταν σ' αυτό. Κανένας ήγεμόνας, έως τον Σερμπάν Βόδα, δεν είχε καθορίσει περιοριστικές διατάξεις σε περιπτώσεις άφιέρωσης μονών και γι' αυτό το γεγονός άξιζει να έρμηνευθεί.

Ό ήγεμόνας είχε διαπιστώσει παρανομίες στη διοίκηση των μετοχιών και αυτός πρέπει να είναι ο λόγος για τον όποιο το παρόν άφιερωτικό έγγραφο είχε το ύφος ενός συμβολαίου. Η δωρεά συνοδεύεται από τους παρακάτω όρους:

1. Ό ήγουμένος που θα έκλέγεται από τους μοναχούς όλων των μονών του Άγίου Όρους της πρώτης και της δεύτερης τάξης πρέπει να είναι άξιος για την κατάληψη της θέσης αυτής. Θα είναι οίκονόμος της μονής και θα άποδίδει προς την Κοινότητα έτήσιο λογαριασμό.
2. Στο Άγιον Όρος θα παραδίδεται κάθε χρόνο, όταν ή έσοδεία θα είναι καλή, το ποσό που άπομένει μετά την άφαίρεση των αναγκαίων έξόδων για τη συντήρηση της μονής και των μοναχών. Σε χαλεπούς καιρούς, ό ήγουμένος θα καταβάλει ποσό ανάλογο της σοδειάς, ώστε να μη μένει το μοναστήρι χωρίς χρήματα. Ό ίδιος θα φροντίζει έπίσης άνελλιπώς για τη συντήρηση της μονής.
3. Τα κινητά άφιερώματα της μονής, όσα αναφέρονται σε κατάστιχο και κυρόβουλλο του άφιερωτή, άπαγορεύεται να μεταφερθοϋν στο Άγιον Όρος. Σε περίπτωση σοβαροϋ κινδύνου άπώλειάς τους, θα φυλάσσονται με εϋθύνη του ήγουμένου σε παραδουνάβια κωμόπολη. Άπαγορεύεται έπίσης ή πώληση της άκίνητης περιουσίας της μονής, για τη διατήρηση και την αύξηση της όποίας θα φροντίζει ό ήγουμένος.
4. Η μονή Κοτροτσανίου θα άκολουθεί την κοινοβιακή τάξη του Άγίου Όρους και θα έορτάζει με μεγαλοπρέπεια την Κοίμηση της Θεοτόκου

48. HURMUZAKI, XIV, 1, άρ. 316, σ. 237, άρ. 317, σ. 238. Στόν ίδιο Ίάκωβο όφείλεται ένα άλλο γράμμα που τό έγραψε έπίσης τό Φεβρ. 1681, με σκοπό να επικυρώσει τά προνόμια της μονής - HURMUZAKI, XIV, 1, άρ. 213, σ. 224-230.

καὶ τῆ μνήμη τῶν Ἁγίων Σεργίου καὶ Βάκχου. Ὁ ἰδρυτὴς θὰ ἐνταφιαστῆ στὴν ἴδια μονὴ καί, ἂν πεθάνει μακρὰ, οἱ πατέρες εἶναι ὑποχρεωμένοι νὰ φροντίσουν γιὰ τὴ μετακομιδὴ τῶν ὀστέων του. Ἦθελε νὰ μνημονεῦονται οἱ ἅγιοι Σέργιος καὶ Βάκχος (7 Ὀκτ.), διότι τὴν ἡμέρα αὐτὴ εἶχε διασωθεῖ ἀπὸ τὰ χέρια τῶν ἐχθρῶν του. Πρόκειται περὶ τοῦ ἀγῶνα ποῦ ἔκανε γιὰ τὴν ἡγεμονία τῆς Βλαχίας. Μετὰ τὸ ἐπεισόδιο, εἶχε ὑποσχεθεῖ στὸ Θεὸ νὰ ἰδρῦσει μοναστήρι στὸν τόπο ποῦ ἔγιναν τὰ γεγονότα αὐτά.

Ὁ ἡγεμόνας ὄρισε νὰ μνημονεῦονται ὁ ἴδιος καὶ ὀλόκληρη ἡ οἰκογένειά του, τόσο στὴ δική του μονή, ὅσο καὶ στὸ Ἅγιον Ὄρος. Ἡ ἀθέτηση τῶν ὄρων αὐτῶν θὰ ἔχει ὡς ἐπακόλουθο τὴν ἀκύρωση τῆς δωρεᾶς. Ὅριζε ἀκόμη ὅτι κανένα ἀπὸ τὰ δύο μέρη, δηλαδὴ τὸ Ἅγιον Ὄρος καὶ οἱ ἐκάστοτε ἐπίτροποι τῆς μονῆς ἢ συγγενεῖς τοῦ δωρητῆ, δὲν ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ἀφαιρέσει, γιὰ ὅποιοδήποτε λόγο, περιουσιακὰ στοιχεῖα τοῦ μοναστηρίου. Οἱ πατέρες ἦταν ὑποχρεωμένοι ὄχι μόνο νὰ διατηροῦν τὴν περιουσία τῆς μονῆς, ἀλλὰ νὰ προσθέτουν στὰ περιουσιακὰ στοιχεῖα τῆς καὶ νὰ ἐνισχύουν τὴν οἰκονομική της κατάσταση⁴⁹.

Εἶναι σαφὲς ὅτι ἡ κατάρτιση αὐτῶν τῶν περιοριστικῶν διατάξεων ἔλαβε ὑπόψη πράξεις, μὲ τίς ὁποῖες εἶχαν ἀντιμετωπίσει τὰ ἀφιερωμένα μοναστήρια ἕως τότε. Ὁ ἡγεμόνας ἐπιζητοῦσε νὰ ἐπιβάλλει μιὰ τάξη στὰ πράγματα τῆς μονῆς καὶ νὰ ἐξασφαλιστεῖ ὅτι δὲ θὰ ἐρημωθεῖ τὸ κτίσμα αὐτό. Ἄν οἱ μοναχοὶ τήρησαν τοὺς ὄρους αὐτοὺς ἢ ὄχι θὰ δοῦμε παρακάτω.

Τὸ 1688 οἱ Ἁγιορεῖτες πατέρες ἔστειλαν στὸν ἡγεμόνα ἕνα εὐχαριστήριο γράμμα μὲ δύο ἐκπροσώπους: τὸ Ναθαναήλ, προηγούμενο τῆς Μεγίστης Λαύρας καὶ τὸν Παῖσιο, προηγούμενο τῆς μονῆς Ἰβήρων, οἱ ὁποῖοι ζητοῦσαν νὰ τοὺς ἐμπιστευθεῖ τὴν περιουσία τῆς μονῆς Κοτροτσανίου⁵⁰.

Μετὰ ἀπὸ τὴ ρητὴ ἄρνηση τοῦ ἡγεμόνα νὰ διορίσει ὡς ἐπιτρόπους τοὺς δύο αὐτοὺς μοναχοὺς, ἡ Μεγάλῃ Σὺναξη τοῦ ἔστειλε ἀκόμη ἕνα γράμμα μὲ τὸ ὁποῖο τὸν εὐχαριστοῦσε γιὰ τὸν Παρθένιο, ἡγούμενο ἤδη τὸ 1682, ἀφοῦ προηγουμένως εἶχε ζήσει στὴ μονὴ Ἰβήρων⁵¹.

Σὺν τῷ χρόνῳ στὸ μοναστήρι αὐτὸ προστέθηκαν καὶ ἄλλες δωρεές ἀπὸ τὴ σύζυγο τοῦ ἰδίου ἡγεμόνα, ἀπὸ τοὺς συγγενεῖς του καὶ ἀπὸ τοὺς βλάχους βο-

49. Βλ. πρὸ πάνω τὴν παραπ. 42 (τὸ λυτὸ ἔγγ.).

50. HURMUZAKI, XIV, 1, ἀρ. 331, σ. 263; IORGA, *Docum. Cantacuzinilor*, σ. 113-5; IORGA, *Muntele Athos...*, σ. 509; G. M. IONESCU, *Istoria Cotrocenilor...*, σ. 72.

51. IONESCU, *Istoria Cotrocenilor...*, σ. 72-73.

γιάρους. Τὰ μετόχια πού αφιερώθηκαν στή μονή Κοτροτσανίου δημιούργησαν μιὰ κατάσταση εὐημερίας, ὥστε ὁ γνωστός λόγιος Καισάριος Δαπόντες τὴν ὀνόμασε “δόξα τῆς Μουντενίας”⁵².

Στις 15 Μαΐου 1684, στή μονή Κοτροτσανίου ἀφιέρωσαν μιὰ σκήτη τοῦ *Valenii de Munte* οἱ κτίτορες τῆς, ὁ Χάτζι-Στοιῖαν καὶ ἡ σύζυγός του⁵³. Αὐτοὶ οἱ δύο εἶχαν προικίσει τὴ σκήτη τους μὲ πολλοὺς οἴκους, 50 στρέμματα ἀμπελῶνες στήν Τσεπτούρα (Ceptura), δύο μωσίες, ἀθιγγάνους, 100 ὄγκους ἀλατίου, ζῶα καὶ 800 τάληρα. Φαίνεται ὅτι καὶ αὐτοὶ οἱ δύο εἶχαν μάθει ἀπὸ τὸν ἡγεμόνα νὰ καθορίσουν περιοριστικὲς διατάξεις, ἀφοῦ ὑποχρέωναν τὸν Παρθένιο (ἡγουμένο τοῦ Κοτροτσανίου) νὰ διορίσει ὡς ἡγουμένους τῆς σκήτης τοὺς ἄξιους ἀνθρώπους πού θὰ φρόντιζαν γιὰ τὴν αὐξησὶ τῆς περιουσίας τῆς καὶ σὲ περιπτώση πού οἱ κτίτορες θὰ ἀσθενοῦσαν, οἱ πατέρες εἶχαν τὴν ὑποχρέωση νὰ τοὺς ἐπιμελοῦνται καί, μετὰ τὸ θάνατο, νὰ τοὺς μνημονεῦουν, ὅσο θὰ ὑπάρχει ἡ σκήτη⁵⁴.

Διὰ μέσου τῶν αἰῶνων, ἡ σκήτη ἐμπλουτίστηκε μὲ κτήματα καὶ ἀγροτεμάχια, οἰκήματα καὶ ἐξαρτήματα καὶ ἀπαλλάχθηκε ἀπὸ τοὺς φόρους⁵⁵. “Ὅλα αὐτὰ ἀποτελοῦσαν εἰσοδήματα γιὰ τὴ μονή Κοτροτσανίου καί, ἐξυπακούεται, γιὰ τὸ “Ἅγιον” Ὄρος.

Στις 28 Ὀκτωβρίου 1689, ἡ Μαρία, σύζυγος τοῦ ἡγεμόνα Σερμπὰν Καντακουζηνοῦ, ἀφιέρωσε στὸ Κοτροτσάνι ναὸ πού ἡ ἴδια εἶχε οἰκοδομήσει στὸ Βουκουρέστι, ἀφοῦ τὸν προίκισε μὲ σπίτια, μαγαζιά, παραρτήματα οἰκημάτων, ἱερὰ σκεῦη καὶ πολλὰ ἄλλα περιουσιακὰ στοιχεῖα⁵⁶. “Ὑστερα, καὶ αὐτὴ ἐπέβαλε ὄρους στὸν ἡγουμένο Παρθένιο, δηλαδὴ νὰ διορίζει Ἑλλήνες ἱερομονάχους, οἱ ὅποιοι νὰ ἀκολουθοῦν τὴν τάξη, ὅπως καὶ στή μονή Κοτροτσανίου. Ὁ Παρθένιος εἶχε ἀκόμη τὴν ὑποχρέωση νὰ ἐπιμελεῖται τῆς περιουσίας τοῦ ναοῦ αὐτοῦ πού ὀνομαζόταν τῆς *Doamnei* (τῆς Κυρίας). Κανέννας δὲν εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ ἀποξενώσει κάτι πού ἀνήκε στήν ἀκίνητη περιουσία τοῦ ναοῦ. Ἔτσι,

52. HURMUZAKI, XIII, σ. 255.

53. KAB, *Μονὴ Κοτροτσανίου*, LVI/1, 3. Εἰπώθηκε ὅτι ἡ σκήτη αὐτὴ ἀφιερώθηκε στήν Ἰβήρων, ἂν καὶ δὲν ὑπάρχει κανένα ἔγγραφο πού νὰ τὸ ἀποδεικνύει. Τὸ ζήτημα αὐτὸ θὰ τὸ ξεκαθαρίσουμε στὸ Κεφάλαιο “Μονὴ Ἰβήρων” (βλ. πρὸ πάνω τὴν παραπ. 51).

54. KAB, *Condica schitului Valeni* (Τὸ κατάστιχο τῆς σκήτης Βαλένι), φ. 6-7.

55. KAB, *Condica schitului Valeni*, φ. 4-4^p.

56. KAB, *Μονὴ Κοτροτσανίου*, LXXIV/1.

έπιδιωκόταν ή αύξηση τών εισοδημάτων ώστε να μή συμβεί τὸ ἴδιο μέ «τὰ ἄλλα μοναστήρια», κατὰ τήν ἔκφραση τοῦ ἀφιερωτικοῦ⁵⁷.

Ἡ περιουσία τῆς μονῆς Κοτροτσανίου αὐξήθηκε μέ ἕνα ἄλλο μετόχι, τῆ σκήτη *Micșani-Pârlita*, πού ἀφιερώθηκε, στίς 26 Φεβρουαρίου 1694. Ἡ σκήτη αὐτή ἰδρύθηκε τὸ 1672 ἀπό τὸ μεγάλο μεδελνισέρ Δουμητροάσκου Στιρμπέι, σὲ δικό του κτήμα, σὸ κεδιλίκι Dâmbovița⁵⁸. Ἡ σκήτη κατεῖχε 10 μωσίες, ἀμπελῶνες, μύλους, ζῶα, οἴκους, ἀθιγγάνους καὶ δέχτηκε πολλές ἡγεμονικὲς ἐλεημοσύνες⁵⁹.

Τὸ δεύτερο ἥμισυ τοῦ 18^{ου} αἰῶνα, μιὰ καινούργια σκήτη χτιζόταν σὸ νομὸ Ἄρτζες ἀπὸ τὸ λογοθέτη Stanciu Budișteanu, πού εἶχε γίνει «Στέφανος μοναχός». Ἀκριβέστερα, ἡ ἴδρυση τῆς σκήτης *Budisteni* (ἡ ὀνομασία τῆς ἔγινε κατὰ τὸ ὄνομα τοῦ ἰδρυτῆ) χρονολογεῖται μετὰ τὴν 1^η Ἰουνίου 1673, ὅποτε ὁ Stanciu ἄφηνε τὴν περιουσία του στὴ Μητρόπολη μέ σκοπὸ νὰ χτιστεῖ ἐπάνω σὲ δικό του κτήμα μιὰ σκήτη. Γύρω στὰ 1681-1682, αὐτὴ ὑπῆρχε ἤδη⁶⁰. Τὴν ἴδια χρονιά, φαίνεται ὅτι ἡ σκήτη ἀφιερώθηκε στὴν Κοτροτσάνη.

Τὸ 1742, στὴ μονὴ Κοτροτσανίου ἀφιερώθηκε καὶ ἡ σκήτη *Cascioarele* μαζί μέ ἕξι κτήματα καὶ ἡ σκήτη *Cătălușul*, ἀπὸ τὸν Κωνσταντῖνο Κορμπεάνου, «βέλ Σατράρ»⁶¹.

Ἀπὸ τίς σκήτες αὐτές, τὰ εισοδήματα μαζεῦονταν στὴ μονὴ Κοτροτσανίου, ἀπ' ὅπου στέλνονταν τὰ προσήκοντα ποσὰ στίς Καρυές καὶ ἀπὸ ἐκεῖ σὲ κάθε μοναστήρι, ἀνάλογα μέ τὴν ἀνάγκη καθενός⁶². Σ' αὐτὸ τὸ ἐπίπεδο, ἐπενέβαινε

57. G. M. IONESCU, *Istoria Cotrocenilor...*, σ. 88.

58. KAB, *Μονὴ Κοτροτσανίου*, LVII/44; N. STOICESCU, *Bibliografia localitaților și monumentelor feudale din România, I. Țara Românească (Ἡ βιβλιογραφία τῶν περιοχῶν καὶ τῶν μεσαιωνικῶν μνημείων τῆς Ρουμανίας, I. Ἡ Ρουμάνικη Χώρα)*, Κραϊόβα, 1970, τόμ. II, σ. 484. Ὁ IONESCU, *Istoria Cotrocenilor...*, σ. 93 ὑποστηρίζει ὅτι ἡ σκήτη ἀφιερώθηκε ἐπὶ ἡγεμονίας τοῦ Σερμπάν, σύμφωνα μέ τὰ KAB, *Condica Cotrocenilor. Schitul Pârlita (Τὸ κατάστιχο τοῦ Κοτρ. Ἡ σκήτη Παρλίτα)*, φ. 3-3^β. Ἡ σκήτη ὀνομαζόταν «Pârlita» (πού ἀήγχε) λόγω μιᾶς πυρκαγιᾶς.

59. G. IONESCU, *Istoria Cotrocenilor...*, σ. 93.

60. KAB, *Μονὴ Τριβάλεα*, XIII/1; *Μονὴ Κοτρ.*, V/30.

61. *Μονὴ Κοτρ.*, II/34 καὶ παρ. LXIV; IONESCU, *Istoria Cotrocenilor...*, σ. 93.

62. Τὸ μοναστήρι ἔγινε ἀρκετὰ πλούσιο, ὥστε νὰ μπορεῖ νὰ εἰσπράξει, μετὰξὺ τῶν ἐτῶν 1730-1740, ἕνα εἰσόδημα 37.047 τάληρων, ἀπὸ τὰ ὅποια κρατοῦσε 23.823 τάληρα, 11.986 τὰ ἔστελνε στὴν ἡγεμονία καὶ μόνο 1.800 τάληρα τὰ ἔπαιρνε τὸ Ἅγιον Ὄρος. Μεγαλύτερο εἰσόδημα εἶχε ἐκείνη τὴν περίοδο ἡ μονὴ Margineni, ἀφιερωμένη στὸ Ὄρος Σινᾶ. Πρόκειται γιὰ 47.828 τάληρα, ἀπὸ τὰ ὅποια μόνο 3.000 ἔφταναν στὸ Σινᾶ. Φαίνεται ὅτι, οἱ ὄροι πού ὁ ἡγεμόνας

ή επιτροπή τῶν πῶς ἰσχυρῶν μοναχῶν τοῦ Ἁγίου Ὁρους, οἱ ὁποῖοι φιλονικοῦσαν γιὰ τὴν ἀνάληψη τῆς διεύθυνσης τῶν μετοχῶν. Ἦσαν οἱ Ἰβηρίτες –ἀρκετὰ πλοῦσιοι ἀπὸ τότε πὺ κατεῖχαν τὴν παμπλοῦσια μονὴ τῆς Ἁγίας Τριάδος στὸ Βουκουρέστι– οἱ Βατοπαιδινοὶ –οὔτε αὐτοὶ φτωχοί, χάρις στὰ 25 μετόχια πὺ κατεῖχαν στὶς ρουμανικὲς χῶρες– καί, βέβαια, οἱ Λαυριῶτες. Γιὰ τὴ λύση αὐτῶν τῶν διενέξεων δημιουργήθηκαν δύο ἐπιτροπὲς πὺ περιελάμβαναν ἐκπροσώπους τῶν Προσκυνημάτων, μιὰ γιὰ τὴ Μολδαβία, μὲ ἔδρα τῆς τοὺς “Τρεῖς Ἱεράρχες” ἢ τὸν Ἅγιο Σάββα καί μιὰ ἄλλη γιὰ τὴ Βλαχία, μὲ ἔδρα τῆς τὴν Κοτροτσάνι ἢ τὴ μονὴ Βακαρέστι⁶³. Ἡ ἴδρυση αὐτῶν τῶν ἐπιτροπῶν συμπίπτει χρονικὰ μὲ τὴν ἐξαφάνιση τοῦ παραλήπτη (ἦταν ἐκεῖνος πὺ μετέφερε τὰ ἐτήσια ποσὰ πὺ λάμβαναν τὰ ἀγιορειτικὰ μοναστήρια) ἀπὸ ἔγγραφα (διοριστήρια), δηλαδὴ ἐπὶ ἡγεμονίας τοῦ Σεριμπάν Καντακουζηνοῦ, καί πὺ συγκεκριμένα μετὰ τὴν ἀφιέρωση τῆς κτιτορίας τοῦ στὸ Ἅγιον Ὁρος.

Παράλληλα, συγκροτήθηκε καί στὴν Κωνσταντινούπολη μιὰ ἐπιτροπὴ μὲ σκοπὸ τὴν ἐπίβλεψη τῶν διορισμῶν τῶν ἡγουμένων, ὥστε νὰ στέλνουν ἐκπροσώπους γιὰ τὴν εἴσπραξη τῶν εἰσοδημάτων⁶⁴.

Κατὰ τὸ διάστημα τοῦ 18^{ου} αἰῶνα, ἡ μονὴ Κοτροτσανίου, μαζί μὲ τὶς σκιῆτες καί τὰ κτήματά τῆς, διέθρεψαν μὲ εἰσοδήματα τὸ Πρωτάτο, πὺ διένεμε τὰ ἀποστελλόμενα ποσὰ σὲ καθεμία μονὴ τοῦ Ἁγίου Ὁρους ἢ στὶς ἑλληνικὲς σχολὲς

ἐπέβαλε, τηροῦνταν ἀπὸ τοὺς μοναχοὺς, ὥστε ἡ μονὴ Κοτροτσανίου δὲν εἶχε στείλει περισσότερα χρήματα ἀπὸ ἄλλες μονές. Παραδείγματος χάριν, ἡ μονὴ “Ράδου Βόδα”, ἡ ὁποία, κατὰ τὴν πενταετία 1737-1741, εἶχε εἰσόδημα 18.653 τάληρα, ἔδινε στὴ μονὴ Ἰβήρων 3.100 τάληρα. Μαθαίνουμε ὅτι ἡ μονὴ τοῦ “Ράδου-Βόδα” εἰσέπρατε περισσότερα χρήματα, ἔστελνε ἀρκετὰ πολλὰ στὸν Ἄθωνα καί κρατοῦσε λιγότερα παρὰ τὸ Κοτροτσάνι, γιὰ τὸν ἑαυτὸ τῆς (SPINENI, *Procesul manastirilor inchinate*, σ. 157). Τὰ εἰσοδήματα τοῦ Κοτροτσανίου ἔμειναν οὐσιαστικά, ὥστε, τὸ 1828, εἶχε εἰσπράξει 300.000 λεί καί τὸ 1860, ἓνα ἑκατομμύριο, πολὺ μεγάλο ποσὸ γιὰ τοὺς τότε καιροὺς - G. IONESCU, *Istoria Bucureștilor (Ἡ ἱστορία τοῦ Βουκουρεστίου)*, Βουκουρέστι, 1942, σ. 261; MOISESCU, *Contribuții...*, σ. 245. Πιθανότατα, ἀπὸ τὰ ποσὰ αὐτὰ πὺ συλλέχθηκαν στὸ Ἅγιον Ὁρος ἀνεγέρθηκε ὁ νάρθηκας τοῦ Πρωτάτου, τὸ 1868 (MILLET, PETIT, PARGOIRE, *Recueil...*, ἀρ. 3; ΓΚΕΡΑΣΙΜΟΣ ΣΜΥΡΝΑΚΗΣ, *Τὸ Ἅγιον Ὁρος*, Ἀθήνα, 1903, σ. 698-699).

63. BODOGAE, *Ajutoarele...*, σ. 85.

64. Αὐτὴ ἡ ἐπιτροπὴ ὀρίστηκε, φαίνεται, ἀπὸ τὸν Πατριάρχη Παῖσιο Β', κατὰ τὸ 1743, καί σ' αὐτὴ περιλαμβάνονταν ἐκπρόσωποι τῆς συντεχνίας τῶν γουναράδων (ΓΑΣΠΑΡΗ, *Ἀρχεῖο Πρωτάτου...*, κωδ. 2, ἀρ. 2, σ. 30-31) καί, ἀπὸ τὸ 1806, ἀκόμη δύο ἐκπρόσωποι τῶν Καρυῶν. Ὁ Φαναριώτης ἡγεμόνας Ἰωάννης Καρατζᾶς παραχώρησε τὸ δικαίωμα νὰ διορίσουν ἡγουμένους στὰ ἀφιερωμένα μοναστήρια καί ἔδωσε τὸ καθήκον αὐτὸ στοὺς Ρουμάνους ἐπιτρόπους, τοὺς ὁποῖους αὐτὸς ὁ ἴδιος διόρισε - IONESCU, *Istoria Cotrocenilor...*, σ. 132; BODOGAE, *Ajutoarele...*, σ. 85.

τῆς Ἀνατολῆς⁶⁵. Μὲ ἀπλὰ λόγια, αὐτὰ τὰ χρήματα ἐβοήθησαν στὴν ἀνάπτυξη τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος, στὴ διαφώτιση τοῦ ἑλληνικοῦ Ἔθνους πού, ἐδῶ καὶ 400 χρόνια περίπου, ὑπέφερε ἀπὸ τοὺς Τούρκους. Αὐτὸς ἦταν ὁ λόγος, ὅπως εἶδαμε καὶ στὸ πρῶτο μέρος τῆς ἐργασίας μας, γιὰ τὸν ὁποῖο οἱ ρουμανικὲς ἐλεημοσύνες μετριάστηκαν μετὰ τὸ 1821. Αὐτὸ ἔγινε, ὄχι ἐξαιτίας τῶν Ρουμάνων, ἀλλὰ τῶν Τούρκων, οἱ ὁποῖοι θεωροῦσαν τὰ ρουμανικὰ μετόχια ἀστείρευτες πηγὲς εἰσοδημάτων, δυνάμενες νὰ χρηματοδοτήσουν τὰ ἐπαναστατικὰ κινήματα τῶν Ἑλλήνων, πού τὰ ἐθνικά τους αἰσθήματα διαμορφώνονταν μέσα στὶς ἑλληνικὲς Σχολὲς τοῦ Βουκουρεστίου καὶ τοῦ Ἰασίου. Ἄς μὴν ξεχνᾶμε, ἀκόμη, τίς σχολὲς στὴν Κωνσταντινούπολη ἢ τὴν Ἀθωνιάδα τοῦ Εὐγενίου Βούλγαρη πού, ἀπὸ τὰ μέσα τοῦ 18^{ου} αἰῶνα ἕως τώρα, λειτουργεῖ ἀδιάκοπα.

Ἐπῆρξαν ὅμως καὶ ἡγούμενοι καταχραστὲς, πού πολλὲς φορὲς δὲν ἔστειλαν στὸ Ἅγιον Ὄρος τὰ χρήματα πού προέβλεπαν τὰ διοριστήρια ἔγγραφα⁶⁶. Αὐτὸ ἦταν ἡ αἰτία πού ἡ μονὴ Κοτροτσανίου, κατὰ τὸ τέλος τοῦ 18^{ου} αἰῶνα ἢ ἀρχὲς τοῦ ἐπόμενου αἰῶνα, ἦταν πνιγμένη ἀπὸ χρέη τῶν ἡγουμένων αὐτῶν⁶⁷, ὥστε ν' ἀναγκαστεῖ νὰ πουλήσει, ἐνάντια στοὺς κπιτορικούς ὄρους, κάποια ἀκίνητα περιουσιακὰ στοιχεῖα.

Οἱ ὄροι διορισμοῦ κάποιου ἡγουμένου ἦταν ἴδιοι μὲ τοὺς ὄρους τοῦ κτίτορα. Αὐτοὶ οἱ ὄροι, ὅμως, δὲ φανερόνταν σ' ὅλα τὰ διοριστήρια ἔγγραφα τῆς Μεγάλης Σὺναξης, διότι ὑπονοοῦνταν ἀπὸ τὸ κπιτορικὸ χρυσόβουλλο. Σ' ἕνα αἰῶνα, μετὰ τὴν ἀφιέρωση, ἡ Κοινότητα ἀρχίζει νὰ προσθέτει στὰ συμφωνητικὰ γράμματά της, γιὰ τὸ διορισμὸ ἡγουμένων, καινούργιους ὄρους, τοὺς ὁποῖους αὐτοὶ ἔπρεπε νὰ τηροῦν. Θὰ ἀναφέρουμε αὐτοὺς τοὺς ὄρους ἀπὸ τὸ συμφωνητικὸ γράμμα τῆς Μεγάλης Σὺναξης γιὰ τὸ διορισμὸ τοῦ Σεραφεῖμ Βατοπαϊδιοῦ, ὡς ἡγουμένου τῆς μονῆς Κοτροτσανίου:

1. Θὰ καταβάλλει ἐτήσιο ἐνοίκιο πρὸς τὴν Κοινότητα 5.000 γρόσια σὲ δύο δόσεις, ἐκτὸς ἀπὸ τὸν πρῶτο χρόνο, κατὰ τὸν ὁποῖο, τὸ ἐνοίκιο θὰ καταβληθεῖ ὀλόκληρο στὴν ἀρχή.

65. G. IONESCU, *Influența culturii...*, σ. 49, 56, 67, 84, 92. Τὸ γεγονός πιστοποιεῖται ἀπὸ κάποια διοριστήρια ἔγγραφα ἡγουμένων γιὰ τὴ μονὴ Κοτροτσανίου, στὰ ὁποῖα ὑπῆρχε ὁ ὄρος νὰ ἐπιμεληθοῦν τῆς ἑλληνικῆς Σχολῆς τοῦ Βουκουρεστίου - ΓΑΣΠΑΡΗ, *Ἀρχεῖο Πρωτάτου...*, κωδ. 3, ἀρ. 26, ἀρ. 58; κωδ. 6, ἀρ. 2, ἀρ. 9.

66. ΓΑΣΠΑΡΗ, *Ἀρχεῖο Πρωτάτου...*, κωδ. 3, ἀρ. 15, σ. 47.

67. Τὸ χρέος τῆς Κοινότητος ἔφτασε στὶς 25 Μαΐου 1783 στὰ 325.000 γρ.- ΓΑΣΠΑΡΗ, *Ἀρχεῖο Πρωτάτου...*, κωδ. 5, ἀρ. 6, σ. 114.

2. Θα καταβάλλει κάθε χρόνο στο Έλληνικό Σχολείο του Βουκουρεστίου 550 γρόσια.
3. Θα δαπανᾷ κάθε χρόνο για τή συντήρηση τῆς μονῆς ἕως 150 γρόσια, ἐνῶ τὰ τυχόν περισσότερα ἔξοδα για τὸν ἴδιο σκοπό, πρέπει νὰ ἐγκρίνονται, πρῶτα ἀπὸ τοὺς προεστῶτες τῶν μονῶν Ἰβήρων καὶ Γρηγορίου.
3. Θα καταβάλλει στοὺς δύο ἑξάρχους τοῦ Ἁγίου Ὁρους στὸ Βουκουρέστι ἀπὸ 100 γρόσια στὸν καθένα.
4. Θα καταβάλλει 200 γρόσια για τὰ ἔξοδα ἐγκατάστασής του, ἐνῶ τὸ τυχὸν ἐπιπλέον ποσὸ θὰ καλυφθεῖ ἀπὸ τὴν Κοινότητα.
5. Οἱ ἑξάρχοι θὰ τοῦ παραδώσουν τὴν 1^η Ἀπριλίου τὴ μονὴ Βαλένι, στὴν ὁποία ὁ ἴδιος θὰ διορίσει ἕναν ἡγούμενο, τὸ χάνι “Σερμπανβόδα”, καθὼς καὶ τὴν κινήτη καὶ ἀκίνητη περιουσία τῆς μονῆς Κοτροσανίου.
7. Μετὰ τὸ τέλος τῆς ἡγουμενίας του, ὀφείλει νὰ παραδώσει τὴν κινήτη καὶ ἀκίνητη περιουσία, τὰ ζῶα καὶ τὸ χρέος τῆς μονῆς, ὅπως τὰ εἶχε παραλάβει. Ἐὰν τυχὸν προσθέσει νέο χρέος, ὀφείλει νὰ τὸ ἐξοφλήσει ὁ ἴδιος ἢ ἡ μονὴ Βατοπαιδίου, ὡς ἐγγυήτριά του⁶⁸.

Ἡ διαδικασία ζητοῦσε τὰ ἑξῆς: νὰ πληροφορηθεῖ ὁ ἡγεμόνας για τὴν ἐκλογή νέου ἡγουμένου, νὰ στείλει ἡ Μεγάλῃ Σύναξῃ τὰ συστατικὰ γράμματα πρὸς τὸ μητροπολίτη Οὐγγροβλαχίας καὶ ἐπίσης γράμμα πρὸς τὸν ἡγούμενο προκειμένου νὰ παραιτηθεῖ. Ὑστερα, ὁ νέος ἡγούμενος ἔπρεπε νὰ καταρτίσει κατάστιχο παραλαβῆς κινήτης καὶ ἀκίνητης περιουσίας τῆς μονῆς ποῦ εἶχε χρηματίσει⁶⁹.

Στὰ 1797-1798, ἕνα νέο ἐπεισόδιο συνέβη μεταξὺ τοῦ ἡγεμόνα καὶ τῆς Κοινοτήτας τοῦ Ἁγίου Ὁρους, ἐπεισόδιο ποῦ ἄρχισε ἀπὸ τὸ γεγονός τοῦ διορισμοῦ ἐνὸς ἡγουμένου ἀπὸ τὴν Κοινότητα ποῦ δὲν ἤθελε ὁ Κωνσταντῖνος Χαντζερῆς. Ἀπὸ τὴν 1^η Ὀκτωβρίου 1797 ὑπάρχει ἕνα συμφωνητικὸ γράμμα τῆς

68. ΓΑΣΠΑΡΗ, Ἀρχεῖο Πρωτάτου..., κωδ. 3, ἀρ. 26, σ. 54-55. Τὰ καινούργια στοιχεῖα τοῦ ἐγγράφου αὐτοῦ εἶναι οἱ ὄροι 2 καὶ 4, οἱ ὁποῖοι δὲ φαίνονται στὸ διοριστήριο τοῦ πρώην ἡγουμένου, Ἰγνατίου Ξηροποταμινοῦ, τῆς 1^{ης} Ὀκτ. 1776 (ΓΑΣΠΑΡΗ, Ἀρχεῖο Πρωτάτου..., ἀρ. 52, σ. 69). Αὐτοὶ οἱ ὄροι ἐκδόθηκαν καὶ στὰ ἐπόμενα διοριστήρια τοῦ Δαβίδ Λαυριώτη (τῆς 1ης Μαΐου 1791), τοῦ Χρύσανθου Λαυριώτη (τῆς 1ης Ὀκτ. 1798) καὶ τοῦ Βησσαρίωνα Λαυριώτη (τῆς 1ης Ὀκτ. 1803) - ὁ.π., κωδ. 3, ἀρ. 58, σ. 74; κωδ. 6, ἀρ. 9, σ. 127; ἀρ. 15, σ. 132-3.

69. Τὸ ἀρχεῖο τοῦ Πρωτάτου κατέχει ὅλα αὐτὰ τὰ ἔγγραφα - βλ. ΓΑΣΠΑΡΗ, Ἀρχεῖο Πρωτάτου... Τὸ διοριστήριο κάποιου ἡγουμένου τὸ ἐξέδιδε ἡ Μεγάλῃ Σύναξῃ, ἀφοῦ ἡ κοινοβιακὴ μονὴ τοῦ ἡγουμένου ἐκείνου ἐγγυόταν γι' αὐτόν. Μόνο ὕστερα, ἡ Κοινότητα γινόταν ἐγγυήτρια ἐκείνου τοῦ ἡγουμένου ἐνώπιον τοῦ ἡγεμόνα.

μονής Μεγίστης Λαύρας για τὸ διορισμὸ τοῦ Βησσαρίωνος Λαυριώτη ὡς ἡγουμένου τῆς μονῆς Κοτροτσανίου γιὰ μιὰ ἔξαετῆ περίοδο⁷⁰. Ἀκριβῶς μετὰ ἀπὸ ἓνα χρόνο - 1η Ὀκτ. 1798 - ἡ ἴδια μονὴ ἐκδίδει ἐγγυητικὸ γράμμα γιὰ τὸ διορισμὸ τοῦ ἀρχιμανδρίτη Χρυσάνθου, ὡς νέου ἡγουμένου τῆς Κοτροτσανίου, ἔγγραφο πὸν περιέχει τοὺς ἰδίους ὅρους, οἱ ὁποῖοι περιλαμβάνονταν στὰ προηγούμενα διοριστήρια⁷¹. Φαίνεται ὅτι ὁ Βησσαρίων ἀνέλαβε τὴν 1^η Ὀκτ. 1797, ἀλλὰ στὶς 26 Αὐγούστου 1798 εἶχε φτάσει στὸ Βουκουρέστι καὶ ὁ Χρυσάνθος. Δὲν ξέρουμε τί ἀκριβῶς εἶχε συμβεῖ⁷², ἀλλὰ ὁ ἡγεμόνας δὲν ἀναγνώρισε ὡς ἡγούμενο τὸ Χρυσάνθο.

Ἐνα γράμμα τῶν Ἐξάρχων τοῦ Ἁγίου Ὄρους στὸ Βουκουρέστι πρὸς τὴν Κοινότητα προσπαθεῖ νὰ μᾶς δώσει τὰ στοιχεῖα νὰ ἀντιληφθοῦμε τὸ ἐπεισόδιο αὐτό. Μὲ τὸ γράμμα τους, οἱ ἔξαρχοι Παῖσιος Ξενοφωντινὸς καὶ Ἀνθιμος Καρακαλλινὸς ἀναφέρουν ὅτι στὶς 26 Αὐγούστου 1798 εἶχε φτάσει στὸ Βουκουρέστι ὁ νέος ἡγούμενος γιὰ τὴ μονὴ Κοτροτσανίου, Χρυσάνθος, μαζί μὲ τὸν κὺρ Παρθένιο, κληρονόμο τοῦ πρώην ἡγουμένου, μακαρίτη Δαβὶδ Λαυριώτη. Ὅλοι αὐτοὶ ἔγιναν δεκτοὶ ἀπὸ τὸν ἄρχοντα Κωνσταντῖνο Χαντζερῆ μαζί μὲ τὸν Σταυρουπόλεως Γρηγόριο (ἦταν ἓνας ἀπὸ τοὺς πολλοὺς ἱεράρχες πὸν κατοικοῦσαν στὴ Βλαχία) καὶ τὸ Ματθαῖο Γρηγοριάτη, ἡγούμενο τῆς μονῆς Σπίρεια. Ὁ ἄρχοντας φιλοξένησε στὴν κατοικία του τὸν Χρυσάνθο, τὸν ὁποῖο ἀργότερα ἐξόρισε. Ὅπως ὁ ἴδιος ὁ Παῖσιος Ξενοφωντινὸς πληροφορήθηκε ἀπὸ τὸν ἀγανακτισμένο ἡγεμόνα, ἡ ἐνέργεια αὐτὴ εἶχε γίνει γιατί, ἐνῶ ὁ ἄρχοντας εἶχε ὀρίσει νέο ἡγούμενο καὶ τὸ εἶχε ἀνακοινώσει στὴν Κοινότητα, αὐτὴ, μετὰ ἀπὸ 7 μῆνες εἶχε στείλει ἄλλον, χωρὶς νὰ τὸν ἐνημερώσει, σὰν νὰ εἶχαν οἱ Ἁγιορειτεὶς τὴν ἀπόλυτη ἐξουσία. Ἰδοῦ, λοιπόν, ὁ λόγος. Ὅμως, εἶναι γνωστὸ ὅτι ὁ κτίτορας τῆς μονῆς εἶχε ὀρίσει, ὡς ὑπεύθυνους, τοὺς ἔξαρχους τοῦ Ἁγίου Ὄρους στὸ Βουκουρέστι καὶ τὸν ἡγεμόνα τῆς Βλαχίας, μὲ σκοπὸ τὸ διορισμὸ

70. ΓΑΣΠΑΡΗ, *Ἀρχεῖο Πρωτάτου...*, κωδ. 6, ἀρ. 10, σ. 128-9.

71. ΓΑΣΠΑΡΗ, *Ἀρχεῖο Πρωτάτου...*, κωδ. 6, ἀρ. 9, σ. 127-8.

72. Ο Χ. Γάσπαρης ἐξηγεῖ ὡς ἑξῆς: "Τὸ συμφωνητικὸ γράμμα χρονολογεῖται τὸ 1797, ἐνῶ ἡ σύνταξή του ἔγινε μετὰ τὸ προηγούμενο διοριστήριον ἔγγραφο (?), δηλαδὴ μετὰ τὴν 1^η Ὀκτ. 1798. Ὅπως ἤδη ἀναφέρθηκε σύμφωνα μὲ τὸν πρώτο ὄρο τοῦ συμφωνητικοῦ, ὁ νέος ἡγούμενος ἀναλαμβάνει ἀπὸ 1^η Ὀκτ. 1797 καὶ γιὰ ἕξι χρόνια, ἐνῶ στὸ δεύτερο συμφωνητικὸ, ὁ Χρυσάνθος ἀναλάμβανε ἀπὸ 1^η Ὀκτ. 1798 γιὰ 5 χρόνια. Πιθανότατα λοιπόν, ἀναγνωρίστηκε ἡ θητεία τοῦ Βησσαρίωνα πρὶν ἀπὸ τὸ διορισμὸ τοῦ Χρυσάνθου καὶ πρὶν ἀπὸ τὴ διαφωνία μεταξὺ τοῦ ἡγεμόνα τῆς Βλαχίας καὶ τοῦ Ἁθωνοῦ". ΓΑΣΠΑΡΗ, *Ἀρχεῖο Πρωτάτου...*, κωδ. 6, ἀρ. 10, σ. 129.

ήγουμένων. Χαρακτηριστικό δείγμα της δικαιοδοσίας αυτής αποτελεί ο διορισμός του πρωτοσυγγέλου Τυρνόβου ως ήγουμένου της μονής “Ράδου-Βόδα” από τον ήγεμόνα Άλέξανδρο Μουρούζη. “Υστερα από τὰ γεγονότα αυτά, οί ἔξαρχοι προτείνουν στην Κοινότητα, ἀφοῦ γίνει σύναξη, νὰ στείλουν γράμματα με τὰ ὁποῖα νὰ τοῦ ζητοῦν συγγνώμη καὶ συγχρόνως νὰ ἐγγυῶνται γιὰ τὸ πρόσωπο τοῦ Βησσαρίωνος, ὡς νέου ήγουμένου τῆς Κοτροσανίου, παρὰ τὴν ἀντίδραση τῆς μονῆς Λαύρας. Στὴ συνέχεια, οί ἔξαρχοι πληροφοροῦσαν τὴν Κοινότητα γιὰ τὴν ἄθλια κατάσταση τῆς μονῆς⁷³.

Μαθαίνουμε λοιπὸν ὅτι ἡ Μονὴ Μεγίστης Λαύρας ἦταν ἐκείνη ποὺ δὲ δέχονταν τὸ διορισμὸ τοῦ Βησσαρίωνος, ἂν καὶ τὴν 1^η Ὀκτωβρίου 1797, τοῦ εἶχε δώσει τὸ διορισμὸ. Γιατὶ παραιτήθηκε ἡ Μεγίστη Λαύρα ἀπὸ τὴ θέση της, δὲν ξέχουμε.

Στὶς 21 Σεπτεμβρίου 1798, ἡ Μεγάλὴ Σύναξη ἀπαντᾷ στὸν ήγεμόνα καὶ τοῦ γράφει ὅτι ἔλαβε τὰ γράμματα τῶν Ἐξάρχων καὶ τοῦ ἰδίου τοῦ Βησσαρίωνος καὶ ὅτι, ἀφοῦ ἐγινε σύναξη τῶν 20 μονῶν, καμία ἀπὸ αὐτὲς δὲ δέχθηκε τὸ Βησσαρίωνα ὡς κοινοβιάτῃ της καὶ δὲν ἔδωσε, κατὰ συνέπεια, ἐγγυητικὴ ἐπιστολή. Ἐπομένως, ὁ Βησσαρίων δὲ μπορεῖ νὰ θεωρηθεῖ Ἄγιορείτης (!). Τὸ ἐπιχειρημα τοῦ ήγεμόνα, ἔλεγε ἡ Σύναξη, ὅτι ὁ προκάτοχός του, Ἄλέξανδρος Μουρούζης, εἶχε διορίσει στὴ μονὴ “Ράδου-Βόδα” ἕναν μὴ Ἄγιορείτη, δὲν εὔσταθεῖ, γιατί ὁ ήγούμενος αὐτὸς εἶχε ὡς ἐγγυήτρια τὴ μονὴ Ἰβήρων⁷⁴.

Εἶναι σαφὲς ὅτι, κάτι εἶχε συμβεῖ μετὰξὺ τῆς Κοινότητας καὶ τοῦ Βησσαρίωνος. Ἄλλιως, τὸ συμφωνητικὸ γράμμα τῆς 1^{ης} Ὀκτ. 1797 μπορεῖ νὰ τεθεῖ ὑπὸ ἀμφισβήτηση.

Δύο μέρες ἀργότερα, μετὰ τὸ γράμμα τῆς Κοινότητας πρὸς τὸν ήγεμόνα (21 Σεπτ.), δηλαδὴ στὶς 23 τοῦ ἰδίου μηνὸς 1798, μαθαίνουμε μιὰ ἀλλαγὴ τῆς συμπεριφορᾶς τῆς Μεγάλῃς Σύνταξης. Δέχθηκε τὸν ἀρχιμ. Βησσαρίωνα ὡς κοινοβιάτῃ της καὶ ἔδωσε ἐγγυητικὴ ἐπιστολὴ γιὰ τὴν ήγουμένηα του. Ταυτόχρονα, ζή-

73. ΓΑΣΠΑΡΗ, *Ἀρχεῖο Πρωτάτου...*, κωδ. 6, ἀρ. 11, σ. 129-130. Τὴν ἴδια ἡμερομηνία, ὁ Βησσαρίων ἔστειλε γράμμα πρὸς τὴν Κοινότητα ὅτι εἶναι ὁ πιὸ κατάλληλος γιὰ τὴ θέση ήγουμένου, ὡς Ἄγιορείτης ποὺ γνωρίζει πολὺ καλά τὰ προβλήματα τῆς μονῆς Κοτροσανίου. Ὁ ἴδιος ἀγνοεῖ τὸ λόγο γιὰ τὸν ὅποιο ἡ μονὴ Μεγίστης Λαύρας τὸν ἀπορρίπτει καὶ ἀρνεῖται νὰ στείλει ἐγγυητικὴ ἐπιστολὴ καὶ τὰ συστατικὰ γράμματα - ΓΑΣΠΑΡΗ, *Ἀρχεῖο Πρωτάτου...*, ἀρ. 12, σ. 130-1. Στὸν πρῶτο ὄρο τοῦ κυροβούλλου τοῦ Σερμπὰν Καντακουζηνοῦ βλέπουμε ὅτι τὸ Ἅγιον Ὄρος δὲν εἶχε δικαίωμα νὰ ἀλλάξει τὸν ήγούμενο γιὰ κανένα λόγο, παρὰ μόνο σὲ περίπτωση κακῆς διοικήσεως.

74. ΓΑΣΠΑΡΗ, *Ἀρχεῖο Πρωτάτου...*, κωδ. 6, ἀρ. 13, σ. 131.

τησε συγγνώμη από τον ηγεμόνα και τον παρακάλεσε να ανακαλέσει, από την έξορία, τον αρχιμανδρίτη Χρυσάνθο⁷⁵. Έτσι σταμάτησε η σύγκρουση αυτή και ο Βησσαρίων έμεινε στην ηγεμονία της Κοτροτσανίου μέχρι το 1813, όποτε ο άρχοντας Ιωάννης Καρατζάς τον απέλυσε λόγω καταχρήσεων και των πολλών χρεών του.

Κατά το 1802, η μονή έρημώθηκε εξαιτίας του μεγάλου τότε σεισμού και ο Βησσαρίων έπρεπε να δανειστεί για να κάνει έπισκευές στα κτήρια της μονής, στο ναό, στο κωδωνοστάσιο και στο παρεκκλήσιο. Επίσης έρημώθηκαν τα χάνια, τα μαγαζιά στο Βουκουρέστι, αλλά και τα μετόχια της μονής αυτής. Φαίνεται όμως, ότι ο Βησσαρίων δανείστηκε περισσότερα χρήματα απ' όσα χρειαζόταν⁷⁶.

Για την έξοφληση του μεγάλου χρέους που έκανε⁷⁷, στις 20 Ιουλίου 1815, ήρθαν στον ηγεμόνα ο πρέσβης της αυστριακής Αυτοκρατορίας και ο Ρώσος πρόξενος που είχαν δανείσει το Βησσαρίωνα 355.000 τάληρα. Οί επίτροποι του Καρατζά έλεγαν: “σκεφθήκαμε πως να γλυτώσουμε το μεγάλο χρέος στο όποιο είναι πνιγμένη η ιερά μονή Κοτροτσανίου, λόγω της κακής διοίκησης του Βησσαρίωνος”⁷⁸.

Ο Καρατζάς Βόδα άπάντησε στις 8 Ιανουαρίου 1815 μέσω ένός πιτακίου και αναγνώρισε τις καταχρήσεις που έγιναν. Τελικά άντικατέστησε το Βησσα-

75. ΓΑΣΠΑΡΗ, *Άρχείο Πρωτάτου...*, κωδ. 6, άρ. 14, σ. 132.

76. IONESCU, *Istoria Cotrocenilor...*, σ. 117, 123.

77. Η ίδια η Μεγάλη Σύναξη δηλώνει την 1^η Ιουλίου 1813 σ' ένα γράμμα προς τη μονή Κοτροτσανίου ότι αυτή περιέπεσε σε πολύ βαρύ χρέος, κατά τη διάρκεια των τελευταίων χρόνων και άποφάσισε να διοικείται από τέσσερις πατέρες. Η διάρκεια της θητείας τους όρίζεται σε τέσσερα χρόνια. Ο ένας από αυτούς θα επέχει θέση ηγουμένου με έτησιο μισθό 1.500 γρόσια και οί άλλοι τρεις, θέσεις Έξάρχων, με μισθό 1.000 γρόσια ο καθένας. Ως ηγούμενος διορίστηκε ο Ματθαίος Γρηγοριάτης, ηγούμενος ήδη στη μονή Σπίρεια - ΓΑΣΠΑΡΗ, *Άρχείο Πρωτάτου...*, κωδ.6, άρ. 24, σ.138; άρ.25, σ.139; άρ.26, σ.140.

78. URECHIA, *Istoria*, X, μέρος ά', σ. 292. Το 1811, ο ίδιος ο Βησσαρίων δηλώνει ότι δανείστηκε 100.000 γρόσια με τόκο 50 γρόσια το πουγγί, κάθε χρόνο, για την επιδιόρθωση των κτηρίων της μονής και του χανίου Σερμπανβόδα. Ο δανειοδότης δέν είχε το δικαίωμα, τα πρώτα 3 χρόνια, να ζητήσει πίσω το κεφάλαιο του δανείου, του παραχωρούνται όμως δύο μετόχια, ως ένέχυρα, της Πιέτρας στο νομό Βλάσκα και το Φαγουρέι στο νομό Ίλφοβ. Αυτά μπορούν να πωληθούν σε περίπτωση που ο ηγούμενος δέν έξοφλήσει έγκαιρα το δάνειο - ΓΑΣΠΑΡΗ, *Άρχείο Πρωτάτου...*, κώδ. 6, άρ. 27, σ. 140-1. Το σημαντικό νέο αυτού του έγγράφου, είναι ότι αναφέρει άκόμη δύο μετόχια της μονής Κοτροτσανίου, για τα όποια δέν ξέρουμε τίποτα από άλλα έγγραφα.

ρίωνα με έναν άλλο, Ρουμάνο στην καταγωγή, Διονύσιο της μονής Πλουμπουίτας (άφιερωμένης στην Ξηροποτάμου). Ταυτόχρονα, πληροφορούσε τους επιτρόπους ότι έγραψε στο Άγιον Όρος για να ζητήσει την επικύρωση του Διονυσίου, αλλά η αίτηση του ηγεμόνα δεν έγινε δεκτή από τους Άγιορειτες πατέρες, οι οποίοι σύστησαν στον ηγεμόνα έναν άλλο, τον Ίγνάτιο. Περὶ αὐτοῦ, ὁ ηγεμόνας ἔλεγε δὲν ἔχει γνώση διοικήσεως καὶ δὲν γνωρίζει καθόλου τὰ ἐντόπια ἔθιμα⁷⁹. Ὅλα αὐτὰ πὺν παρουσιάσαμε ἀποδεικνύουν τὴ μεγάλη προσοχὴ πὺν ἕνας φαναριώτης ηγεμόνας ἔδινε πρὸς τὰ ἀφιερωμένα μοναστήρια, ἰδιαίτερα πρὸς τὴ μονὴ Κοτροτσανίου.

Ὁ ἄρχοντας δημιούργησε καὶ μιὰ Ἐφορία τῆς ὁποίας μέλη ἦταν ὁ γιὸς τοῦ ηγεμόνα, Γεώργιος Καρατζᾶς, οἱ βογιάροι Γρηγόριος Μπραγκοβεάνου καὶ ὁ Γρηγόριος Μπαλατσάνου, ὑπὸ τὴ διεύθυνση τοῦ Κωνσταντίνου Πρεδέσκου. Ἡ Ἐφορία εἶχε τὴν ἔδρα της στὸ χάνι “Σερμπανβόδα” καὶ ἄρχισε νὰ λειτουργεῖ ἀφοῦ ἀπηύθυνε πρὸς τὸν ηγεμόνα μιὰ ἀναφορὰ με τὸν ἑξῆς λόγο: ἐπειδὴ ἡ Ἱερὰ Μονὴ Κοτροτσανίου βρίσκεται σὲ πολὺ μεγάλη ἀνάγκη, με πολὺ βαρὺ χρέος, παραπάνω ἀπὸ 500.000 λεί, πὺν εἶναι ἀδύνατον νὰ τὸ ἐξοφλήσει καὶ οἱ πατέρες τῆς μονῆς ἀναγκάζονται νὰ ζήσουν ἀπὸ δάνεια, οἱ ἔφοροι παρακαλοῦν τὸν ηγεμόνα νὰ ἀπαλλάξει τὴ μονὴ ἀπὸ τὸ φόρο 1.000 λεί πρὸς τὰ νοσοκομεῖα⁸⁰.

Ὁ Ἰωάννης Καρατζᾶς ἐξέδωσε ἀκόμη ἕνα ἔγγραφο, με τὸ ὁποῖο ὑπεδείκνε στους ἡγουμένους τῶν μονῶν Ράδου-Βόδα, Μιχαήλ-Βόδα καὶ Σπίρεα νὰ ἐξετάσουν τὰ κατάστιχα ἐσόδων-ἐξόδων, μαζί με τὸν Κωνσταντῖνο Πρεδέσκου καὶ τὸ νέο ἡγουμένο, Διονύσιο. Οἱ ἡγουμένοι ἀγνόησαν τὴν ἡγεμονικὴ ἐντολή, πρᾶγμα πὺν ἐξανάγκασε τὸν Γρηγόριο Μπραγκοβεάνου, ὡς ἔφορο, νὰ ἀπευθυνθεῖ στίς 2 Φεβρουαρίου 1815 στὸν ηγεμόνα με σχετικὴ ἀναφορὰ, με τὴν ὁποία ζητοῦσε νὰ ἐπιβάλλει αὐτὸς τὴν παλαιὰ ἐντολή⁸¹. Τὴν ἴδια μέρα, ὁ ηγεμόνας συγκάλυψε τὶς εἰδικὲς ἀρχές γιὰ ν’ ἀρχίσουν τὸν ἔλεγχο τῶν καταστίχων τῆς μονῆς Κοτροτσανίου⁸².

Οἱ ἡγουμένοι, οὔτε καὶ αὐτὴ τὴ φορὰ τήρησαν τὴν ἐντολή τοῦ ἄρχοντα καὶ γι’ αὐτό, ὁ Καρατζᾶς Βόδας ἀνακοινώνει στὸ Μεγάλο Ντιβάνιο ὅτι θὰ παραλάβει αὐτὸς τὰ κατάστιχα τῆς μονῆς καὶ ταυτόχρονα ἐπικυρώνει ὀριστικῶς τὴν

79. URECHIA, *Istoria*, X, σ. 19-27.

80. ΓΑΣΠΑΡΗ, *Ἀρχεῖο Πρωτάτου...*, σ. 241.

81. ΓΑΣΠΑΡΗ, *Ἀρχεῖο Πρωτάτου...*, σ. 257.

82. ΓΑΣΠΑΡΗ, *Ἀρχεῖο Πρωτάτου...* .

ήγουμενία του Διονυσίου, αφού είχε ως αιτιολογία την κακή διοίκηση του Βησσαρίωνος και του Ίγνατίου. Πρόκειται περί του Ίγνατίου Φιλοθείτη που διορίστηκε ήγούμενος της μονής το 1814, μετά τη θητεία του Ματθαίου Γρηγοριάτη, πρώην ήγουμένου της μονής Σπίρεα⁸³. Αυτόν τον Ίγνατίο κατηγορούσε ο ήγεμόνας λόγω κακής διοίκησης της μονής και μετά από ένα χρόνο τον αντικατέστησε με το Διονύσιο.

Το Μεγάλο Ντιβάνιο, στην αναφορά του προς τον ήγεμόνα, έλεγε ότι ο Βησσαρίων έκανε μεγάλη ζημία στη μονή, όπως και “έπιβλαβεῖς ἀλλαγές και πωλήσεις παραρτημάτων οικήμάτων”⁸⁴. Έπομένως, οι συγγενείς του κίτορα θα είχαν τώρα το δικαίωμα κατάργησης της ἀφιέρωσης, σύμφωνα με τους όρους του ἀφιερωτικού κυροβούλλου. Πράγματι, αυτοί ἀπειλοῦσαν τὰ ἀκόλουθα: “Ο Ίγνάτιος και οἱ ἔξαρχοι πού ἤρθαν ἀπό κάτω στενοχώρησαν τὴν ἀκοή τῆς Ἐξοχότητάς Σου, νὰ πάρουν ἐντολή νὰ γυρίσουν στοῦ Ἁγίου Ὄρους και νὰ φρονιμῆσουν και αὐτοὶ και οἱ Σφεταγορίτες (Ἀθωνῖτες), γιατί, ἂν συνεχίσουν νὰ μένουν αὐθάδεις, τότε θὰ ἀπαφιερωθεῖ τὸ μοναστήρι και θὰ μείνει ἐλεύθερο (μὴ ἀφιερωμένο)...”. Ὑπέγραψαν οἱ ἀρχιερεῖς τῆς χώρας και οἱ βογιάροι, οἱ ὁποῖοι, μαζί, συγκροτοῦσαν τὸ Ντιβάνιο, στίς 23 Ἰανουαρίου 1815⁸⁵. Τὸ ἡγεμονικὸ πιτάκιο ἐκδόθηκε στίς 2 Φεβρουαρίου 1815, και σ’ αὐτὸ ἀναφερθήκαμε πιὸ πάνω. Ἡ κατάσταση ἦταν δύσκολη. Ἐπιπλέον, ἤρθαν και οἱ πιστωτές, ὁ Ρῶσος πρόξενος και ὁ Αὐστριακός, νὰ ζητοῦν τὴν ἐπιστροφή τοῦ χρέους (τοῦ δανείου) πού οἱ ἡγούμενοι ἔκαναν στοῦ ὄνομα τῆς μονῆς⁸⁶.

Τὸ ἐπόμενο ἔτος, τὸ 1816, ἡ Βουλὴ ἔδωσε μιὰ λύση στοῦ πρόβλημα αὐτό. Στὴν πραγματικότητα, ὑπῆρχαν δύο λύσεις, ἀλλὰ κατ’ ἐπιλογή: εἴτε νὰ πληρώσει τὸ Πρωτάτο τὸ χρέος τοῦ δικοῦ του μετοχίου, εἴτε νὰ ἐπιτρέψει ὁ ἡγεμόνας

83. ΓΑΣΠΑΡΗ, *Ἀρχεῖο Πρωτάτου...*, κωδ. 6, ἀρ. 25-26, σ. 139-140. Οἱ ἐπίτροποι πού ἔπρεπε νὰ διενεργήσουν τὸν ἔλεγχο ἦταν ἡγούμενοι τῶν μονῶν Ράδου-Βόδα, Σπίρεα και Μιχαὴλ Βόδα, δηλαδή ὁ Θεοδόσιος, ὁ Ματθαῖος και ὁ Κυπριανός. Αὐτοὶ ἐξέτασαν τὰ κατάστιχα τῆς μονῆς Κοτροσανίου και διαπίστωσαν ὅτι ὁ Ίγνάτιος ἔπρεπε νὰ λάβει ἀπὸ τὴ μονὴ 6.600 γρόσια πού τὰ εἶχε δανείσει στοῦ Βησσαρίωνα

84. URECHIA, *Istoria*, σ. 137.

85. ΓΑΣΠΑΡΗ, *Ἀρχεῖο Πρωτάτου...*, σ. 258-262. Οἱ ἔξαρχοι ἦταν ὁ Πανάρετος Δοχειαρίτης, ὁ Σάββας Ξενοφωντίνος και ὁ Ἰωακείμ Ἐσφιγμενίτης. Αὐτοὶ διορίστηκαν ἀπὸ τὴ Μεγάλῃ Σύναξῃ τὴν 1η Ἰουλίου 1813, μετὰ ἀπὸ τὴν παραίτηση τοῦ Βησσαρίωνος - ΓΑΣΠΑΡΗ, *Ἀρχεῖο Πρωτάτου...*, κωδ. 6, ἀρ. 24, σ. 138.

86. G. IONESCU, *Istoria Cotrocenilor*, σ. 140-1.

τὴν πώληση 18 μαγαζιῶν στὸ Βουκουρέστι⁸⁷. Ἡ Μεγάλη Σύναξη ἐπενέβη στὶς 25 Μαΐου 1816 καί, μὲ τὰ γράμματά της πρὸς τὸν Πατριάρχη Κύριλλο ΣΤ', δηλώνει ὅτι δὲ συμφωνεῖ νὰ πωληθοῦν τὰ ἐργαστήρια, τὸ “Κόκκινο” χάνι, ἡ πίμνιτσα (κάβα) καὶ τὸ σπίτι ὅπου κατοικεῖ ὁ γιατρὸς Μανωλάκης τῆς μονῆς Κοτροτσανίου. Τὰ περιουσιακὰ αὐτὰ στοιχεῖα περιῆλθαν στὴ μονή, εἴτε ἀπὸ τὶς δωρεές τοῦ κτίτορά της, εἴτε ἀπὸ τὴν παράνομη ἀνταλλαγὴ μετοχίων τῆς μονῆς ἀπὸ τὸν πρῶν ἡγούμενο Βησσαρίωνα. Γιὰ τοὺς λόγους αὐτοὺς, ὄχι μόνον ἀπαγορεύεται νὰ πωληθοῦν σύμφωνα μὲ τὴ δωρεὰ τοῦ κτίτορα, ἀλλὰ ἐπιβάλλεται νὰ ἐπιστραφοῦν καὶ στὴ μονή τὰ μετόχια τῆς⁸⁸.

Ἐπίσης, μαθαίνουμε ἀπὸ ἓνα γράμμα τῆς Μεγάλης Σύνταξης, τῆς 15^{ης} Δεκεμβρίου 1816, πρὸς τὸν ἴδιο Πατριάρχη, ὅτι ὁ Βησσαρίων εἶχε πωλήσει παράνομα ἓναντι λίγων μετρητῶν καὶ τεσσάρων ἐργαστηρίων, στὸν ἄρχοντα Μανούκη τῆ μωσία Μπολιάσκα πού ἀνήκε στὴ μονή. Ἐγινε γνωστὸ ὅτι ὁ ἄρχοντας πρόκειται νὰ πωλήσει τῆ μωσία αὐτή. Ὁ λόγος γιὰ τὸν ὁποῖο ἔστειλε ἡ Κοινότητα αὐτὸ τὸ γράμμα ἦταν νὰ ζητᾶ ἀπὸ τὸν Κύριλλο νὰ ἐπέμβει, ὥστε νὰ ἀποφευχθεῖ ἡ πώληση τῆς μωσίας αὐτῆς, μὲ τὴν πρόθεση νὰ τοὺς ἐπιστραφεῖ αὐτὸ τὸ κτῆμα. Ἴδιο γράμμα ἔστειλε ἡ Κοινότητα καὶ πρὸς τὸν ἡγεμόνα καὶ πρὸς τὸν ἐπίτροπο Γρηγόριο Μπραγκοβεάνου, μὲ τὴν ἴδια ἡμερομηνία⁸⁹.

Παράλληλα, στὶς 15 Δεκεμβρίου 1816, οἱ Ἄγιορεῖτες πατέρες ἔστειλαν γράμματα πρὸς τὰ ἴδια πρόσωπα γιὰ νὰ εἰδοποιήσουν ὅτι ἀρνοῦνται τὴν πώληση τῆς ἀκίνητης περιουσίας τῆς μονῆς γιὰ τὴν ἐξόφληση τῶν χρεῶν της, ὅπως εἶχε ἀναφέρει καὶ στὸ παλαιότερο γράμμα τους. Στὸ γράμμα πρὸς τὸν Πατριάρχη, ἡ Κοινότητα τὸν παρακαλεῖ νὰ ἐπέμβει στὸν ἡγεμόνα καὶ στὸν ἐπίτροπο Γρηγόριο Μπραγκοβεάνου, γιὰ νὰ ἀποφευχθεῖ ἡ πώληση τῆς ἀκίνητης περιουσίας τῆς μονῆς, ἐνῶ στὸ γράμμα της πρὸς τὸν Ἰωάννη Καρατζᾶ δηλώνει ὅτι θὰ ἐξοφλήσει σύντομα τὰ χρεῖ⁹⁰.

87. URECHIA, *Istoria*, X, A, σ. 292-3.

88. ΓΑΣΠΑΡΗ, *Ἀρχεῖο Πρωτάτου...*, κωδ. 6, ἀρ. 28, σ. 141. Ἐννοεῖται πὼς ἐκεῖνα τὰ μετόχια, τὰ ὁποῖα ὁ Βησσαρίων παραχώρησε ὡς ἐνέχυρα (τῆς Πιέτρας καὶ τοῦ Φαγουρέι), τὰ ἔχασε λόγω ἐνὸς δανείου 100.000 γροσίων, πράγμα πού, φυσικά, μποροῦσε νὰ ὀδηγήσει στὴν ἀκύρωση τῆς ἀφιέρωσης τῆς μονῆς (ΓΑΣΠΑΡΗ, *Ἀρχεῖο Πρωτάτου...*, ἀρ. 27).

89. ΓΑΣΠΑΡΗ, *Ἀρχεῖο Πρωτάτου...*, κωδ. 6, ἀρ. 52-54, σ. 153-4. Φαίνεται πὼς ὁ Βησσαρίων εἶχε προξενήσει μὴ ἀρκετὰ μεγάλη ζημία.

90. ΓΑΣΠΑΡΗ, *Ἀρχεῖο Πρωτάτου...*, κωδ. 6, ἀρ. 49-51, σ. 152-153.

Δέν ξέρουμε ἂν πουλήθηκε ἡ ἀκίνητη περιουσία, ἀλλὰ ξέρουμε ὅτι πουλήθηκαν τὰ 18 μαγαζιά, πού πρότεινε ὁ ἡγεμόνας⁹¹. Παρ' ὅλα αὐτὰ δέν ἐξοφλήθηκε τὸ χρέος τῆς μονῆς. Πιθανότατα νὰ ἔλαβε ὑπόψη ὁ ἡγεμόνας τὴν ὑπόσχεση τῆς Κοινότητος γιὰ ἐξόφληση.

Ἐν τῷ μεταξύ, ἡ κατάσταση τῆς μονῆς ἀποκαταστάθηκε καὶ τὰ κατάστιχα ἀποδεικνύουν τὸ γεγονός αὐτό⁹². Στὴν πρόοδο τῆς μονῆς συνέβαλε καὶ τὸ γεγονός ὅτι, μετὰ ἀπὸ τὸ 1821, αὐτὴ ἐγινε ἡγεμονικὴ ἔδρα. Γι' αὐτό, ἡ μονὴ Κοτροτσάνου δέν ἔστειλε πιά χρήματα τακτικὰ στὸ Ἅγιον Ὄρος, πράγμα πού ἐξηγεῖ τὰ μεγάλα εἰσοδήματά της, μετὰ τὴν ἡμερομηνία αὐτή⁹³.

Ἄν καὶ δέν ἔλαβε πιά χρήματα ἀπὸ τὴν Κοτροτσάνη, ὅπως καὶ ἄλλοτε, τὸ Πρωτάτο ἔλαβε ὅμως μιὰ ἰδιωτικὴ δωρεά, κατὰ τὸ 1809, ἀπὸ τὴν ἀρχόντισσα Ἑλένη Μουρούζη. Πρόκειται γιὰ 500 γρόσια σὲ καθεμίια μονὴ ἀπὸ τὶς πρῶτες ὀκτώ καὶ ἀνὰ 50 γρόσια σὲ καθεμίια ἀπὸ τὶς ὑπόλοιπες 12. Συνολικῶς 10.000 γρόσια ἐτησίως μὲ τὴν ὑποχρέωση τῶν μοναχῶν νὰ μνημονεύουν τὴ δωρήτρια⁹⁴. Αὐτὴ ἦταν ἡ τελευταία δωρεά πρὸς τὴν Κοινότητα τοῦ Ἁγίου Ὄρους.

Ἀπὸ ὀλόκληρη τὴν ἱστορία θὰ πρέπει νὰ μείνει τὸ γεγονός ὅτι οἱ Ρουμάνοι ἔσπευδαν, πάντα, νὰ βοηθήσουν τὸ Ἅγιον Ὄρος, μὲ ὄρους πού μοναδικὸ στόχο εἶχαν τὴν ἀποτελεσματικὴ προστασία τῶν ἐθνικῶν περιουσιῶν. Δὲ μποροῦν, σὲ καμία περίπτωση, νὰ κατηγορηθοῦν γιὰ κακὴ διάθεση οἱ δωρητὲς αὐτοί. Ἀντίθετα πρέπει νὰ κατανοήσουμε πῶς τὸ πανορθόδοξο πνεῦμα τους ὑπῆρξε πολὺ ἰσχυρό. Αὐτὸ τὸ πνεῦμα ἐξηγεῖ τὶς ἐξαιρετικὲς χειρονομίες πού ἀνιδιοτελῶς ἔκαναν.

91. ΚΑΒ, Μονὴ Κοτροτσάνου, concept grec. XCVIII/35; IONESCU, *Istoria Cotrocenilor...*, σ. 116, 143.

92. ΓΑΣΠΑΡΗ, *Ἀρχεῖο Πρωτάτου*, σ. 143-144.

93. Βλ. πρὸ πάνω τὴν παραπ. 62. Ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά, μὲ ἀφετήρια τὸ 1815, διορίστηκαν Ρουμάνοι ἡγούμενοι: τὸ 1819, ἡ Μεγάλῃ Σύναξι διόρισε τὸν Χαρίτωνα Κουτλουμουσιανό, Ρουμάνο στὴν καταγωγή, ὁ ὁποῖος ἀντικαταστάθηκε τὸ 1822 ἀπὸ ἕναν ἄλλο Ρουμάνο, Προκόπιο (1822-1829 καὶ 1833). Ἡ σειρά κλείνει μὲ τὸ Μελέτιο Παντοκρατορινὸ ἢ Cascioreanu, ἐπίσης Ρουμάνο (1840-1863) - ΓΑΣΠΑΡΗ, *Ἀρχεῖο Πρωτάτου...*, κωδ. 6, ἀρ. 57, σ. 155; ἀρ. 76, σ. 166; IONESCU, *Ist. Cotrocenilor...*, σ. 166.

94. Βλ. τὸ Λαυριωτικὸ κώδικα, Ἡ 201, φ. 178-180 στὸν BODOGAE, *Ajutoarele...*, σ. 86; MOISESCU, *Contributii...*, σ. 245-246.